

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Titvlvs L. Ne Clerici vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

homicidium, & membrorum mutilationem in ipsis Ecclesiis; de mandante hæc delicta intra Ecclesiam; de occidente ex Ecclesia cum, qui extra est, vel è contra: in quorum resolutione tam proni sunt Diana, & Thomas Bennus ad immunitatem concedendam, quam Cutellus ad illam denegandam. Si integram Epistolam nostri Gregorii IX. præ manibus haberemus, faciliè juxta eam casus illi deciderentur: dum hoc fragmento tantum fruimur, credimus mentem Gregorii esse, ut ea immunitate non gaudeat, qui deliquit in Ecclesiis, vel eorum cœmeteriis, spe fruendi immunitate, & quasi Ecclesiæ securitate motus, quia tunc procedit ratio adducta à Pontifice: si autem homicidium committat in ipsa Ecclesia, & cœmeterio casu, & per accidens, nullâ habitâ consideratione ad securitatem, quam Ecclesia illi præstabat, sed potius dum se defenderet, etiam non servato moderatione inculpatæ tutelæ, non est dubium immunitate Ecclesiæ gaudere, ut doctè probant Sesse rom. 2. decis. 14. per tot. Sarpus de jure asyl. cap. 5. immò qui cum armis fugit in Ecclesiam, & ea retinet, immunitate non gaudet, l. 4. C. Theodos. de his qui ad statuas confug. Ubi Gothofr.

Similiter si extra Ecclesiam, & ejus cœmeterium homicidium perpetravit, etiam cum spe confugiendi ad Ecclesiam, immunitate ejus gaudet, ut expressè decisum fuit ab Urbano II. in Concilio Claromont. suprâ relato in cap. inter alia. Unde credo, juxta copulativam illam, & quæ utitur Gregorius in præfenti, desiderari in homicida, aut mutilante in Ecclesia, aut cœmeterio, ut Ecclesiæ immunitate privetur, quod spe, & animo utendi eo beneficio, & quasi securus delictum illud perpetraverit in ipsa Ecclesia, aut cœmeterio. Si autem seorsim, vel mutilaverit in cœmeterio, five Ecclesia; tamen ea securitate non motus, vel extrâ deliquerit, spe confugiendi ad Ecclesiam, semper ille immunitate gaudeat: & licet Gregorius in præfenti tantum de occidente, aut mutilante in Ecclesia, vel ejus cœmeterio egerit, idem dicendum est de aliis delictis, ex quibus immunitas Ecclesiastica competit, si extra Ecclesiam, & non ob ejus securitatem perpetrentur: & quoad mandantem homicidium, aut mutilationem, idem dicendum censeo, ac circa ipsam manu propria occidentem, vel mutilantem, quicquid Delbene, & Cutel. senserint.

TITVLVS L.

Ne Clerici vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant.

CAPUT I.

Ex Concilio (a) Maguntino.

Providendum necessariò est unicuique Episcopo, qualiter Canonici vivere (b) debeant, necnon & monachi, ut secundum ordinem regularem vivere studeant, ut, sicut ait Apostolus, unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat, & ut à negotiis sæcularibus omnino abstineant. Multa sunt enim negotia sæcularia, de his tamen (c) pauca perstrinximus, ad quæ pertinet omnis libido, non solum (d) in immunditia carnis, sed etiam in omni carnali concupiscentia. Quicquid plus justo (e) appetit homo, turpe (f) lucrum, (g) munera injusta accipere, vel etiam clarè pro aliquo sæculari (h) conquestu (i) aliquem conducere: contentiones & (j) lites, vel rixas amare: in placitis (k) sæcularibus disputare, exceptâ defensione orphanorum, aut viduarum: conductores aut (l) procuratores esse sæcularium rerum: (m) turpis verbi, vel facti jolatorems esse, vel (n) jocum sæcularem diligere: aleas amare: (o) ornamentum inconueniens proposito suo quærere: in deliciis vivere velle: (p) gulam, & ebrietatem sequi: (q) pondera injusta, vel mensuras habere: negotium injustum exercere. (Nec tamen iustum negotium est interdicendum, propter necessitates diversas, quia legimus (r) Sanctos Apostolos negotiatos esse. In regula S. Benedicti præcipitur providere, per quorum manus negotium monasterii transeat.) Canes, & aves lequæ ad venandum. In (s) comestationibus & vino lautè nimis incumbere, superfluitatem in quibuslibet rebus nolle fugere. Quæ omnia ministris altaris interdicimus, hortantes eos servare illud Apostolicum: (t) Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.

secularibus : considerare quoque sententiam (p) Domini dicentis : Attendite ne graventur corda vestra in crapula, & ebrietate : moderari cibum, & potum, ut juxta (a) Apostolum sobrii sint, parati ad servitium Domini : ante se joca (y) secularia, vel turpia fieri non permittere, sed pauperes, & indigentes secum ad mensam habere, & (z) lectionem divinam ibidem audire, & sumere cibum cum benedictione, & laude Domini, secundum Apostolum dicentem : Sive manducetis, sive bibatis, omnia in laudem Dei facite.

N O T A.

1. (a) **M**aguntino.] Ex hoc etiam Concilio citatur textus hic à Burchardo lib. 8. *Decreti, cap. 90.* Carnotensi p. 7. *Deor. cap. 108.* Papiensi in 1. collect. sub hoc tit. cap. 1. & reperitur canon hic in Concilio Magunt. tempore Ludovici Regis celebrato anno 580. Præsidente Rabano Archiepisc. Mogunt. de quo in annalibus Francorum à Petro Pitheo editis ita habetur ; *Habita est autem Synodus ex voluntate, & precepto ejusdem Serenissimi Principis in civitate Maguntina Metropoli Germaniæ, Præsidente Rabano venerabili ejusdem urbis Archiepiscopo, cum omnibus Episcopis, atque Abbatibus Orientalis Franciæ, Bavoriæ, & Saxonie ; Et illi quidem de absolvendis questionibus ecclesiasticis tractatum habuere.* Etiam reperiuntur hæc verba in Concilio Maguntino celebrato temporibus Leonis III. & Caroli Magni anno 813. *can. 14. & lib. 1. Capitul. in addit. cap. 14.* Hanc autem, aliasve Provinciales Synodos non sine licentia Romani Pontificis celebratam fuisse constat ex Baronio anno 852. *num. 25.* Ex ipso Concilio textum transcribo, ut facile conferat lector canonem hunc, prout jacet in hac compilatione, cum ipso Concilio ; & si diligenter singula singulis contulerit, agnoscat primum in hac compilatione omissa fuisse aliqua, quæ non tam præcepti sunt, & legis Ecclesiasticæ, quam concilii, & exhortationis. Deinde animadvertit mendam irrepisse dum pro *interdicimus*, legitur *conradicimus* ; & pro illis verbis, *negotia monasterii procurantur*, transcribi, *negotium monasterii transeat*. Aliaque studio fuisse mutata, tum ut brevior redderetur ipsa constitutio, tum ut efficacius exprimeretur quid PP. Concilii voluerint. Tam in Concilio autem, quam in hoc textu pro illis verbis parenthesis inclusis, *nec tamen justum negotium est interdicens ; rectius, & aptius legi, nec enim justum negotium est interdicens*, ut sic his verbis ratio assignetur ejus, quod præcedit de injusto negotio non exercendo ; notavit Boëtius Epon. in præfati num. 3.

(b) *Vivere debeant.*] Unde titulus hujus canonis est de clericorum vita, sive monachorum.

(c) *Paucâ.*] Nam recensere omnia negotia secularia dedecentia personas Ecclesiasticas, perdifficile est, nec etiam plene recensentur in epistola adscripta Melchiali Papæ, sed falsò, cum in ea allegatur Synodus Nicæna, quæ post Melchiam celebrata fuit. Quare eam tribuit Isidoro Mercatori Baronijs anoo 312. *num. 80.* in illis verbis : *Quæ sunt negotia secularia sancti canones manifestant, & inhihent, dum perspicue docent, quod quidam, qui in Clero videntur electi, propter turpia lucra conductores alienarum possessionum sunt. Et secularia negotia sub cura sua accipiant ; Domini quidem ministerium* D.D. Gonzal. in *Decretal. Tom. III, Pars II.*

parvipendentes, per secularium verò domos discurrerent, & propter avaritiam patrimoniorum sollicitudinem sumentes. Decrevit namque supradicta sancta Synodus, nullum deinceps clericorum, aut possessiones conducere, aut negotia secularibus se miscere, nisi propter curam pupillarum, orphanorum, aut viduarum. Inter negotia secularia recensent PP. nonnulla, quæ devitanda sunt non solum à clericis, & monachis, verum & omnibus. Referuntur tamen in præfati canone, quia juxta ejus summarium agebatur de vita clericorum, & regularium reformanda, juxta corruptos mores Germaniæ.

(d) *Immunditia carnis.*] De qua, & ejus detestatione, plura congesti in cap. 4. de cleric. conjug.

(e) *Iusta appetit.*] De qua concupiscentia egi in cap. num. 4. de constit.

(f) *Turpe lucrum.*] Quod dicatur lucrum turpe, infra exponemus in cap. 6.

(g) *Muneramina.*] Accipiendo ea à subditis, vel dando ea superioribus : munera enim accipere, vel dare, pluribus sacra pagina testimoniis prohibuitur est, quæ congesterunt Melissa lib. 2. *serm. 7. & 8.* Antiochus *homil. 9.* Petrus Damianus *opuscul. 35.* Sanè Job. *cap. 15.* contestatur ; ignem devoratum tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt ; quem locum adversus suos administratos munera capientes, allegavit sanctus Joannes Eleemosynarius, ut scribit Leontius vitæ ejus auctor cap. 4. & David eos, in quorum manibus iniquitates sunt, à quibus longè averti cupit, *dexteram aut repletam muneribus.* Probant plenius acceptionis munerum malignitatem, qui de ea vitanda differunt, Philo de *judicis officio*, Isidorus Pelusiota lib. 2. *epist. 182.* D. Augustinus cap. 15. *sua regule*, D. Bernardus *serm. 61. de modo bene vivendi*, Basilius, cap. 1. *Esaiæ*, ad illud, *diligunt munera.* Optimè creditus Ambrosius in 1. ad *Corinthios*, cap. 6. ad illud, *sed ego sub nullius redigar potestate*, notat Apostolos noluisse munera accipere, ne auctoritatem concessam sibi à Domino inclinarent ; non enim potest constanter argui ille, à quo accipitur, maxime cum ideo promptus sit ad dandum, ut sibi humiliet præpositum. Nonnulla adduxi in cap. 1. de *conjug.*

(h) *Conquasit.*] In hac sexta collectione legitur *quasit*, & in Conciliis editis à Surio *cum quasit* ; sed retinenda est præfata littera. Conquasitare enim Gallicè est acquirere, seu Imperio addere, seu finibus ditionis adjicere. Thomas Vvallinghamus in *annal. Britannicæ*, pag. 573. ibi : *Parati sunt recognoscere terras, quas tenent à Rege præfato, & tradere in manu sua, quas possunt, & residuas pro viribus conquasitant.* Joannes de Thuvroc in *Chrou. Ungar. p. 2. cap. 9.* ibi : *Constat itaque, non tantum septem capitaneos Pannoniam conquasitasse, sed etiam alios Nobiles, qui de Pannonia descendunt.* Illustrat Gerardus

rardus Vossius *lib. 4. de vitis serm. cap. 4.* Unde munera injusta dare, vel accipere pro sæculari conquestu, est aliquid dare, vel accipere pro sæculari jurisdictione accipienda, vel concedenda, seu pro præfectura, aut aliqua ditione. Inter faciores enim negotiationes monachis ac clericis prohibita præcipua est officiorum sæcularium, seu ditionum venalitas. D. Thomas *opusc. 21.* Cajetanus *in summa, verbo officiorum.* Azor *tom. 3. instit. lib. 8. cap. 7.* Rebellus *de justitia 2. p. lib. 9. quest. 18. sect. 2.* P. Gregorius *lib. 43. synagm. cap. 1.* Adam Contzen. *lib. 7. polit. cap. 22. n. 16.* P. Theophilus Raynaud. *in opusc. de relig. negotiat. §. 1. per tot.*

(i) *Aliquem conducere.* De qua negotiationis specie agemus infra *in cap. 6.*

(j) *Lites, & rixas amare.* Unde litigiosi irregulares sunt, ut latè probat Barb. *p. 1. de possess. Episcop. tit. 2. gloss. 14.*

5. (k) *Placitis sæcularibus.* Id est iudiciis, ut probavi *in cap. 1. de feriis, cap. 1. de immunit. Eccl. coram iudice enim sæculari non debent clerici, aut monachi tanquam advocati perorare, causasque defendere, nisi pro defensione orphanorum, viduarum, vel suæ Ecclesiæ, ut probavi in cap. 1. de postul.*

(l) *Procuratores.* Ut sequenti commentario probabimus.

6. (m) *Turpis verbi, vel facti ioculatorum.* Turpis facti, seu verbi ioculator in iure, & apud bonæ notæ auctores ille dicitur, qui proprii corporis spectaculum in scena, aut ludo præbet, qui variis nominibus appellatur, Histrio, Mimus, Pantomimus. Glossa verbo *ioculatores, in cap. 1. de vita & honestate cleric. lib. 6.* quorum artem ignominiosam fuisse etiam apud Gentiles constat *ex l. 1. & 2. §. ait Prator. ff. de his qui not. infam. l. si libertus 27. ff. de oper. libert. l. minime 4. C. de Episcop. & cleric. l. 4. C. de spectacul. Tertul. de spectac. cap. 22. ibi: Manifesta damnant ignominia, & capitis diminutione, arcenses Curia, Rostris, Senatu, cæterisque honoribus omnibus simul, ac ornamentis. D. Augustinus de civit. Dei lib. 2. cap. 13. Homines scenici ab honore omni pelluntur. Illustrant Leonardus Coqueus *ad eundem locum D. Augustini, Dorceans ad Tacitum lib. 4. annal. P. Faber lib. 2. semestr. cap. 12. Revardus lib. 3. varar. cap. 11. Olvaldus lib. 8. Donel. cap. 7. lit. A. Demiterus ad Rosinum lib. 5. antiquit. cap. 6. Amaya in l. unic. C. de majuma: & etiam notavi in cap. Concilii Illib. Licet Histrones eo modo, quo apud nos comædiæ recitantur, ab omni infamia immunnes defendat Villalobos *in paradox. juris, cap. 9.* quare tam antiquis, quam novis Ecclesiæ canonibus prohibitum est clericis ioculatoriam artem exercere, inmo & per annum eam exercentes, privilegio clericali privantur, *cap. maritum, 33. dist. cap. clericum, 46. dist. cap. cum decorem, de vita & honestate cleric. cap. 1. eodem tit. in 6. clement. 1. eod. tit. Illustrant Barbosa de jure eccl. lib. 1. cap. 11. Gregorius lib. 4. parit. tit. 8. cap. 6. Lantdmeter. lib. 2. cap. 52. Acuna in d. cap. clericum, quæ poena privationis privilegii Clericalis valde consona est politiæ Romanæ; nam apud Romanos similes ioculatores ab honore omni arcebantur. Cicero de repub. ibi: Quia & veteres Romani cum artem ludicram, scenamque totam perducerent, genus id hominum non modo honore civium reliquorū,***

sed etiam tribu moveri notatione censoria voluerunt. Pro cujus perelegantis loci expositione sciendum est, quod sicut cives à censoribus in ordinem honoris causâ refebantur, sic abiisdem ignominia causâ ex ordinibus pellebantur: itaque ut tribum largiendo, plebeium; equum publicum assignando, Equitem; Senatū communicando, Senatorem faciebant: ita tribu amovendo, plebeium, equum adimendo, Equitem; Senatu abjiciendo, Senatorem notabant, ut referunt Sigonius *de jure Roman. c. 16. P. Faber lib. 2. semestr. cap. 12.* Unde patet sensus Ciceronis, videlicet, ut per exercitium histronis civis tribu amoveatur, id est omni privilegio Romanæ civitatis spoliatur.

(n) *Jocum.* Sæcularem scilicet, quia licet æquæ necessaria est animi recreatio, ac cibus, & potus, quia sicut cibus caloribus nativi detrimentum reparat, ita jocus intellectus, & memoriæ laxata instrumenta reficit, ut ex Philone docet D. Th. 2. 2. 9. 168. tamen idem Sanctus, ut ludus licitus sit, eas condiciones requirit: Prima ut ab eo removeantur operationes obcenæ, aut noxiæ: secunda, ut animo temperato fiat; cavendum enim ait S. Ambrosius, ne dum relaxare animum volumus, solvamus omnem harmoniam, quasi concentum quendam bonorum operum. Tertia, ut ludus congruat personæ, loco, & temporis, ut probant, exponuntque Lessius *de justitia lib. 4. cap. 4. dub. 13. Lantdmeter. lib. 2. de veteri cler. cap. 133. Gibalinus tom. 2. de negot. lib. 4. cap. 9. art. 5.*

(o) *Ornamentum.* Vestem videlicet incongruam proprio gradui, seu ministerio, ut probavi *in cap. cleric. de vita & honestate cleric.*

(p) *Gulam, & ebrietatem.* Juxta adducta latè *in cap. à crapula, de vita & honestate cleric.*

(q) *Pondera injusta.* Juxta tradita *in cap. 2. de emp. & vendit.*

(r) *Sanctos Apostolos.* Nam D. Paulum tentoria, seu tabernacula edificasse, refertur *cap. 18. Actuum Apost. & iplè Apostolus 1. ad Corinth. cap. 4. ajebat: Laboramus operantes manibus nostris. Et sanctos Apostolos ad officia sua, præcipuè prætorica, rediisse refertur *eod. cap. 18.* atque inter Ecclesiæ Catholicæ Episcopos Spiridion Thremituntis in Cypro oves pavit, testibus Rufino, & Socrate anno 325. Hilarius Arelatenis agros coluit, Gennadius anno 445.*

(s) *Regula S. Benedicti.* Videlicet *cap. 17. aliàs 64.* ipsius regula; ubi post constitutam fratrum Opificum disciplinam, additur: *Si quid verò ex operibus artificum venundandum est, videant ipsi per quorum manus transigenda sunt, ne aliquam fraudem presumant asserre.* Quæ verba aperte supponunt negotiationem illam, quæ res elaboratæ per proprios monachos, aut per artificum mutuatæ revenduntur, licitam esse clericis, & monachis, exemplo Apostolorum, qui exercentes opificium aliquod vendebant, ut supra retuli, ut ita lineagramine cujuspiam vitam ducerent, & egenis de sua tenuitate subvenirent.

(t) *Comestationibus.* Hæc verba omisit Raymondus, forsitan quia à Patribus Concilii Magunt. specialiter improbatum, & damnatum fuit hoc vitium: tum quia illud erat Germanis familiaris; tum quia sufficiens erat prohibitio gulæ, & ebrietatis jam supra relata. Cum enim comestationes, & vinolentia, seu comperationes propria, & pecularia vitia essent illius generis, lege universali in corpore juris relatâ reprehendi non debebant. Inde etiam deducit Boetius

Boetius Epon. in presenti, in eodem canone clericos exhortari ad laudem Domini, seu gratiarum actionem peracto cibo: qualis hortatio aliis fidelibus necessaria non fuit, ait Boetius; quia cum Germani comessationibus, & compotationibus dediti negligentes essent in gratiarum actione post cibum sumptum, hac speciali monitione indigebant; immo cum parum proficeretur his monitionibus, & synodalibus constitutionibus, Honorius III. indulgentias concessisse Germanis, qui post gratias Deo datas semel biberent, ut ita ad gratiarum actionem eos alliceret, & ad ulteriorem ingurgitationem non procederent. Sed cum idem de Gallicis referat Victoria *in theatro Deorum*, lib. 2. cap. 27. & nullus alius (quem viderim) similia referat, aut probet, metam naniam, aut anilem fabulam esse credo.

II. (t) *Nemo militans Deo.* Epist. 2. ad Timotheum, cap. 2. quæ Apostoli auctoritate etiam utuntur Pp. Ecclesiæ Afric. can. 16. ibi: *Item placuit, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi non sint conductores, aut procuratores, nec nullo turpi negotio, & inhonesto vitium querant, quia respicere debent scriptum esse: Nullus militans Deo implicet se negotiis secularibus.*

(u) *Domini.* Apud Lucam cap. 21.

(x) *Apostolus.* 1. ad Timoth. cap. 3.

12. (y) *Joca secularia, aut turpia.* Veteres enim in convivio cantus, tympanitrias, psaltrias, aliaque joca adhibebant. Quintil. lib. 1. instit. cap. 14. ibi: *Sed veterum quoque Romanorum epulis fides, ac sibi adhibere moris fuit.* Idem lib. 1. cap. 3. *Omne convivium scenis, & canticis strepit; pudentia dicta spectantur.* Arnobius lib. 4. advers. Gentes; ibi: *Scribantur Dei vestri in tricliniis cælestibus, atque in chalcidicis aureis cœntiare potare, & adulterium fidibus, & vocum modulatione mul-*

ceri. Seneca epist. 84. ibi: *In comessationibus nostris plus cantorum est, quam in theatris olim spectatorum fuit.* Plura adduxerunt de his jocis, & saltationibus in conviviiis adhibitis Stuchius *de convivio* lib. 3. cap. 20. & 21. Salas in notis ad *Petronium*, fol. 266. Ea de causa Trajanus à Plinio commendatur in panegyrico, quia hæc procul abdicavit à convivio suo, his verbis: *Neque enim aut peregrina superstitionis mysteria, aut obscena petulantia mensis Principis oberrat, sed benigna invitatio, & liberales joci, & studiorum honor.* Similiter Alexander Severus à Lampriodio in ejus vita, ibi: *Marinus quoque parum sancte convivium exornabat, neque histrionem ulum habebat.* Theodosius non solum sibi, sed etiam aliis lege lata psaltrias, atque voluptates illas lege interdixit, ut refert Victor, & Paulus Diaconus in ejus vita, & Claudianus de mensa Stiliconis, in panegy. ibi:

Nulla citare convivia cantu,

Non pueri lasciva sonant.

Quæ cuncta procul à convivio Christianorum amanda sunt. Concil. Turon. 1. can. 3. apud Burcardum lib. 1. decrees. cap. 226. D. August. apud ipsum lib. 2. cap. 134. Sarisbar. lib. 1. Polycrat. c. 6. & lib. 8. cap. 12. maximè quæ à mensis clericorum, ut statim dicemus.

(z) *Electiorem divinam.* Per quam inter edendum sapius fumit anima cibum, ut agebat Sidonius lib. 4. epist. 9. quare olim clericis, ut hodie religiosi faciant, inter edendum sacra lectione pascebant animum. D. Cyprian. lib. 2. epist. 2. in fine. Concil. Tolet. 3. can. 7. in cap. pro reverentia 11. 44. dist. Afric. can. 6. Turon. can. 23. Anonymus in vita S. Fulgentii, cap. 12. ibi: *Atrox enim, sicut moris est, in convivio sacerdotum de divinis rebus ortus est sermo.* Cassianus lib. 4. instit. cap. 17. Illustrat Savarus ad Sidonium lib. 4. epist. 9.

CAPUT II

Eugenius Papa (a) Lucell. Archiepisc.

Sacerdotibus autem, & clericis tuis denuncies publicè, ne ministri laicorum fiant, ne in rebus eorum procuratores existant. Quod si postmodum fieri præsumpserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam à laicis capiantur, indignum est eis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari.

NOTÆ

I. (a) *Lucell. Archiepiscopo.* Ita legitur in prima collectione, sub hoc tit. c. final. & post Concil. Lateran. p. 16. c. 15. Eugenius Papa I. Saresni Episc. quam litteram retinendam esse jam notavi in c. 2. de cleric. agrot. Illud tantum notandum duxi legendum esse *Eugenius III.* non *I.* nam Eugenius I. nullam scripsit epistolam, Eugenius verò III. plures scripsit, & ita legendum est, *Eugenius III.* tam in presenti, quam in dicto c. 2. de cleric. agrotant, & in cap. 2. de apost.

COMMENTARIUM.

2. *Conclusio* EX hoc textu sequens communiter deditur assertio. Clerici non debent esse ministri, & pro- D.D. Gonzal. in Decretal. Tom. III. Pars II.

curatores laicorum: quod si contraxerint, & deprehendantur in fraude, non subvenitur illis ab Ecclesia, traditur Probatam textus in cap. sed nec 4. cap. 1. §. 1. hoc & probat. in can. 6. Apost. ibi: *Episcopus, aut presbyter, aut diaconus seculares curas non assumat, alioquin deponatur.* Et can. 81. *Non oportet Episcopum, vel presbyterum conicere se in publicas administrationes.* Et can. 83. *Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus operam dans militia, & simul utrumque retinere volens, Romanam præfecturam, & sacram functionem, deponatur.* In hoc autem canone, & in Concilio Chalcedon. can. 185. non agitur de militia armata, aut militum præfectura, hoc est Magistratu, vel dignitate. Militare etiam dicuntur, qui munus aliquod, officiumve in palatio, aut comitatu Principis gerunt, & aliqua dignitate, aut administratione funguntur, l. 1. C. de tabul. l. 1. §. 7. & 12.

Q999 2

C. de

C. de proximis sacr. scriin. D. Ambrosius *serm. 7.* Non enim tantum de his militantibus Scriptura loquitur, qui armata militia detinentur, sed quisquis militia cingulo utitur, dignitatis sua miles adscribitur. Cicero pro Murana: *Nec solos nostro Imperio militare credimus eos, qui gladius, clypeis, & thoracibus niuntur; militant causarum patroni, qui gloriosa vocis confisi munimine laborantium spem, vitam, & posteros defendunt.* Livianus in panegy. Pisonis, ibi: *Tamen etsi bella quiescant, non perit virtus; licet exercere togata munera militia.* Manilius *lib. 2. Astronom.* Hoc quoque militiae genus est civilibus actis compositum, *cap. pervenit, 86. dist. cap. perlatum 48. dist. cap. de presentium 10. q. 1. cap. convenor 21. q. 3. cap. quia Episcopus 5. q. 3. cap. te quidem 11. q. 1. ean. generaliter 16. q. 1. cap. demque 57. q. 1. Clem. religios. de procurat. Synodus 7. general. s. can. 10. juncto Bolqueto ad Innocent. III. lib. 2. epist. 62. Concil. Abricentie temporibus Alexandri III. can. 12. Item clericis iudices non ponantur ad jurisdictiones secularium potestatum administrandas: qui autem hoc presumpserit, à beneficiis Ecclesiasticis arceatur. Concil. Tolet. celebratum anno 1565. can. 18. ibi: *Qui in sortem Domini vocati sunt, & divinarum rerum ministerio, ac spirituali aditu militiae, meminerint, juxta D. Paulum, se Deo, cuius signis militare decreverunt, placere non posse, si quid propter sui Ducis militiam agant, & secularibus negotiis vacaverint, que à divinis, ac spiritualibus distrabere frequentissime solent. Prohibet igitur sancta Synodus clericos in sacris, & eos, qui beneficium Ecclesiasticum obtinent, laicorum esse œconomos, ac secularium rerum dispensatores, nec non in foro civili procuratores, exceptis iis negotiis, quibus juxta canonicas sanctiones pietatis causa vacare justè possint: alioqui ab ordinario pœna suspensionis ab officio, & beneficio per sex annos puniantur.* Refert Salcedo in praxi, *cap. 57. Confuat Carolus lib. 5. Capit. cap. 107. ibi: Ut presbyteri curas seculares nullatenus exercent, idest, ut nec iudices, nec majores villarum fiant.* Illustrant ultra congestos à Barbosa in præfenti P. Gregor. *lib. 3. partit. tit. 18. cap. 5. Vela tom. 2. decis. 44. num. 75. Salcedo in praxi, cap. 75. Vighel. in meth. juris can. fol. 254. Solorzanus lib. 4. polit. cap. 18. ad finem; Chopinus lib. 2. monast. tit. 3. num. 13. Barbosa lib. 3. voto 89. Martha de jurisdict. 4. p. cent. 2. cap. 116. Espencens lib. 2. digress. cap. 10. Mancinus sacri juris contrav. dissert. 26. D. Joannes de Larrea alleg. 86. Thom. Delbene de Parlam. dub. 16. 17. & 18.**

3.
Impugna-
zur, raditæ
asseritio.

Sed in hanc assertionem pro dubitandi ratione ita insurgo. Nihil aliud proprium est sacerdotum, quam lites sopire, causasque judicare; unde legitimis primis Ecclesiæ sæculis, cum disciplina ecclesiastica admodum vigeat, & sanctitas ministrorum Ecclesiæ communis erat, Episcopus, & clericos seculares causas inter laicos disceptatas judicasse. D. Clemens *lib. 2. constit. cap. 49. 50. & 51. & epist. 1. ad Jacobum fratrem:* refertur in *cap. si qui ex fratribus 32. 11. q. 1. ibi: Si qui ex fratribus negotia habent inter se, apud cognitores saculi non judicentur, sed apud presbyteros Ecclesiæ, quicquid illud est, dirimatur.* Ubi verbum illud, *fratribus*, interpretatur Glossa, idest, *Christianis*, & colligitur ex *cap. ad mensam 11. q. 3. cap. quacunque 7. 11. q. 6. cap. presbyter 2. q. 5. cap. ecce cap. presbyter, 95. dist. cap. relatum 4. cap. placuit 43. 11. q. 1. Concil. Carthag. 4. can. 23.*

ibi: *Ut Episcopus nullus causam audiat adque presentia clericorum suorum, alioquin irrita erit sententia Episcopi, nisi clericorum presentia conformetur.* Nec de solis clericis judicandis caput hoc intelligendum esse, facile suadet D. Augustinus, qui concilio interfuit, & quique laicorum lites vel ad fastidium usque se judicasse refert in Psalmo *118. lib. de oper. monach. cap. 29. & homil. de pœnitentiâ, quest. 50. cap. 12. & epist. 147. ad Proclejanum, ait: Et homines quidem causas seculares apud nos finire cupientes, quando eis necessarii fuerimus, sic nos sanctos, & Dei servos appellant, ut negotia terre sua peragant: aliquando agamus & nos negotium salutis nostræ, & salutis ipsorum, non de auro, non de argento, non de fundis, & pecoribus, pro quibus rebus quotidie submissio capite salutamus, ut dissensionem hominum terminentur.* Et D. Ambrosius *epist. 24. fatetur, se lites valde perplexæ cognitorem, ac judicem fuisse, Ed referendum videtur, quod lib. 6. Capit. cap. 24. refertur his verbis: Ut nullus Episcopus, vel quis infra postus, die Dominico causas judicare presumat, ceteris verò diebus, cohærentibus personis illis, que iusta sunt, licentiam habeant judicandi, excepto criminali negotio.* Ubi pro inferiore Episcopi accipiendus est ejus vicarius, ut exponit Filescus in *cap. 1. de offic. ordm. §. 18. & laudatur à Nicephoro lib. 2. Eccles. hist. cap. 39. Epiphanius quis sacrorum Antistes erat, & civiles res tractabat, Igitur alienum non est à sacerdotali gradu forenses causas agere, & judicare. Et inde plura bona evenire ex eo, quod Ecclesiastici in Consiliarios eligantur, docuerunt Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 37. Novarter discursu Polit. 29. Solorzanus tom. 2. de jure Indiar. lib. 3. num. 73. & lib. 4. cap. 4. n. 42. Menchaca lib. 3. de success. creat. §. 30. num. 312. Accedit nam ut agebat Philo sophus Euphrates, referente Plinio *lib. 1. epist. 10. ea est Philo sophia, & quidem pulcherrima pars agere negotium publicum, cognoscere, judicare, promovere & exercere justitiam.* Unde septem illi Græci sapientes, non tam ex perfecta scientiarum notitia, aut studiosa illa defidia, sed ut ait Plutarchus in vita Themis. ex rerum civilium administratione, & legum commendandarum gloria nomen tantum, famamque immortalē consequuti sunt. Et Seneca de tranquillitate animi, agebat: *Optimum est, ut Archæodorus dicebat, actione rerum, & reipublice tractatione, & officiis civilibus se detinere.* Et D. Augustinus in *lib. de opere monach. manachis scribebat: Non deceat, ut in ea vita, ubi sunt Senatores laboriosi, ibi fiant opifices otiosi. Igitur si clerici constituantur à laicis ministri, debent in eo ministerio deservire. Facit etiam judiciorum forensium ratio; Ideo enim inventa sunt judicia, ut quisque per viam juris legitimis actionibus, & remediis suum jus, ac sibi debitum consequatur; & ne cuiquam fas sit rei suæ consequenda gratiâ per vim, atque injuriam sibi addictum ad vindictam munire, l. nemo exterius, C. de Judais. Facit tandem usus variarum gentium, apud quas sacerdotium cum officio politico jungebatur. Tacitus de moribus Germ. cap. 9. ibi: *Agricola Britannia Præpositus est, adjecto Pontificatus sacerdotia. Cujus instituti rationem Cicero reddit in orat. pro domo sua ad Pontif. cap. 1. ibi: Præclarè à majoribus nostris institutum est, quod vos eosdem, & religioni Deorum immortalium, & summæ reipublice præse voluerunt, ut amplissimi, & clarissimi viros Romæ bene gerendo, religiosissimi religiones sapienter interpretanda****

Remp.

Temp. conservarent. De Judæis, Atheniensibus, Ægyptiis, & aliis refert Bernegerus ad *Tacitum*, g. 186. Deinde adversus eam partem presentis assertio, ubi docetur clericum ministrum, seu procuratorem laici fraude utentem in re pecuniaria, non esse defendendum ab Ecclesia, hoc est, ut communiter exponitur, privari privilegio fori, obstat, nam generaliter verum est, clericum nullo suo facto, quantumvis illicito, & improbo, fori privilegium amittere, nisi ter à proprio Episcopo monitus, ab illo non desistat, cap. in *audientia* 25. cap. *contingit* 45. de *sent. excom.* cap. *final. de vita & honest. cleric.* cap. 1. eodem *tit. in 6.* *Clement. unic. eod. tit. l. 49. tit. 6. part. 1.* Igitur abque trina monitione in presenti specie clerici administrationi seculari se immiscentes, fori privilegio privari non debent. Augetur hæc difficultas ex eo, nam clericus foro proprio renunciat non valet, cap. *fideligerit* 12. de *foro compet.* ubi late probavi: ergo ex eo, quod clerici se immisceant administrationi, seu procuratori laicorum, non debent amittere privilegium clericale quoad personas, aut quoad bona; si enim expressus consensus renunciandi non sufficit ad amittendum privilegium fori, quia illud in favorem totius status clericalis est concessum, multò minus eis nocebit tacitus, & præsumptus, cum taciturnitas expressam voluntatem non inducat, sed solum conjecturam, ut patet ex *l. qui tacet* 142. ff. de *R. I.* cui quantum prævaleat expressa, nemo ignorat, & probat Consultus in *l. si servus* 50. ff. *fin. ff. delegat. 1.*

5.
Traditur
ratio deci-
dendi.

Quæ dubitandi ratione ita fulcitur non obstante, vera est præfens assertio, cujus ratio provenit ex prohibitione tot Ecclesiæ legibus repetita, ne videlicet secularibus negotiis clerici se immisceant, cap. 3. 88. *dist. cap. ut quidem* 29. 11. q. 1. cap. *pervenit* 26. 86. *dist. cap. quia Episcopus*, cap. *cum simus* 5. q. 3. cap. *clerici*, cap. *canonum* 14. q. 4. cum aliis infra proximo commentario adducendis. Unde cum per administrationem rerum secularium à laico receptam clerici impliceant negotiis secularibus, ideo in presenti prohibetur sacerdotibus, ut laicorum ministri fiant, aut procuratores in eorum causis constituantur, nisi ut pro eis intercedant, ut in *cap. per venerabilem*, in *princip. qui filii sint legit.* ubi *Barbosa num. 2.* aut in *Curia Romana*, ut in *cap. cum esum*, de *simonia*, ubi notavit *Binsfeldius*, & in *cap. cum dilectis* 22. de *rescript.* facit exemplum militum armatorum militiae, qui procuratores in judicio esse nequeunt, *l. militem* 7. l. *stipendia* 9. C. de *procurat.* ne propter privata negotia ab armorum exercitio discedant, & castra deserant, *l. milites* 31. C. *locati*, *l. milites* 2. C. de *remilit.* lib. 12. l. 5. C. de *condict.* ob *caus. l. 54. ff. de procurat.* §. 10. *Instit. de except.* l. *final.* C. *Theodos. de commeat.* D. *Ambrosius lib. 1. offic. cap. 36.* Is qui Imperatori militat, à susceptionibus litium, actu negotiorum forensium, venditione mercium prohibetur humanis legibus. Ob quam etiam rationem, ne ab altari discedant, justè prohibetur in presenti sacerdotibus militiam caelestem sectantibus, ne ministri laicorum fiant, aut procuratores in eorum causis constituantur, ne exinde forensibus negotiis implicati, ab Ecclesia, cui inserviunt, amoveantur. Unde meritò laudatur *Silvanus Episcopus primùm Philopolitanus*, post *Trojanus*, à *Socrate lib. 7. hist. cap. 37.* *Nicephoro lib. 4. cap. 39.* cò D. D. *Gonzal*, in *Decretal. Tom. III. Pars II.*

quod clericos suos in causis litigantium, judicioque contendentium, & negotiis quantum sciant, ac veluti nundinantes animadvertens, ne quis ex Clero causam in posterum judicaret, constituit, clericumque nullum judiciis accommodavit, sed acceptos supplicantium libellos uni ex fidelibus laicis, quem studiosum agnoscebat, trahebat, audiendique munus committebat. *Faciunt Sineius epist. 57. ibi: Crivilem virtutem jungere cum sacerdotio velle, est miscere omnino non miscenda.* D. *Bernardus lib. 1. de confid. ad Eugen. cap. 5. ibi: Judicare de terrenis possessiunculis hominum, qui in caelestibus & angelos judicabunt?* Et paulò post: *Quanam tibi major videatur dignitas, & potestas, dimittendi peccata, an prædia dividendi? Sed non est comparatio: habent hæc infirma, & terrena iudices: & Reges, & Principes terre, quid fines alienos invaditis? quid falcem vestram in alienam messem extenditis? non quia indigni vos, sed quia indignum vobis talibus insistere, quippe qui estis in potioribus occupati.*

Nec obstat dubitandi ratio suprâ adducta, 6. verum enim est, primis Ecclesiæ sæculis Episcopos cum consensu clericorum non solum Ecclesiasticas causas judicasse, verum & seculares laicorum, sex concessionem Imperatorum. *Constantinus enim Magnus* statuit, ut à Judicibus civilibus ad Episcopos provocaretur. *Sozomenus lib. 1. cap. 9. ibi: Provocationes à civilibus judiciis ad Episcopos concessit, sed & potiores eorum, quam aliorum sententias esse voluit.* Idem quoque constituit *Imperator Theodosius*, & protraxit etiam ad primam instantiam ex unius partis arbitrio, *l. 1. §. quicumque. C. Theod. de Episcop. aud. refertur in cap. quicumque* 35. 11. q. 1. Idem firmavit *Carolus Magnus* relatus in *c. volumus* 37. 11. q. 1. & utriusque mentionem fecit *Innocent. III. in c. novu. de judic.* & *Reges Gothorum* causas omnes Episcopis judicandas committebant. *Concil. Tolet. 4. can. 30. relatum in cap. sepe* 19. 23. *quest. 8.* quod optimâ ratione tunc receptum erat, ut scilicet fideles à tribunalibus Paganorum judicum retraherentur, ob periculum subversionis: quo modo accipit *D. Paulum 1. ad Corinth. cap. 6.* in illis verbis: *Sanè igitur omnino impotentia in vobis est quoad judicia.* *Bronchorst. centur. 1. assert. 31.* Postquam verò omnes fidem catholicam amplexi fuerunt, & cuncti iudices catholici reperiebantur, ceperunt Ecclesiastici abstinere se à causarum secularium cognitione, nisi ab ipsis supremis Principibus in Senatores, & Consiliarios eligerentur; nam ex Principis delegatione, aut nominatione omnino tempore licuit etiam Episcopis & aliis presbyteris causas seculares judicare. Unde *Synefius epist. 57. præfaturam seculares recusans* agebat: *Non contemno Episcopos, qui in rerum negotiis versantur; sed magis miror eos, qui utrumque possunt: mea facultas non est duobus dominis servire; si verò sunt aliqui, qui neque à condescensu leduntur, poterunt sanè & sacerdotio fungi, & civitatum Præfecti esse.* Qua de re extat elegans apologia *Petrî Blefensis* pro clericis curialibus, *epist. 6.* ubi exponit, quo pacto in Anglia, quæ ad totius regni statum spectare videbantur, clerici examinarent. *In domo Domini mei Cantuar. Archiep. viri literatissimi sunt, apud quos invenitur omnis rectitudo justitiae, omnis cautela providentiæ, omnis forma doctrinæ, ibi post orationem, & ante commotionem, in lectione, in disputatione, in causarum*

6.
Dissolvi-
tur dubi-
tandi ratio.

decisione iugiter se exercent; omnes quaestiones regni difficiles, & nodosa referuntur ad nos, quae cum inter socios nostros in commune auditorium deducuntur, unusquisque secundum ordinem suum sine lite, & detractione ad bene dicendum mentem suam acutit, & quod ei consultius videtur, & sanius, de vena subriore producit. Et ita licite clericos in Senatores, & Consiliarios eligi, docent pluribus relatis Bobadilla in polit. lib. 2. cap. 17. num. 15. Velat. 2. differt. 43. num. 4. Barbosa lib. 2. voto 89. fere per tot. Solorzanus lib. 4. cap. 4. num. 39. tom. 2. Nec quod dicebamus de utilitate iudiciorum, obstat; nam etsi utilia iudicia sint, possunt tamen & debent exerceri per eos, quibus prohibitum non est, ut clericis prohibitum reperitur ob specialem rationem supra assignatam.

6.
Dissolvi-
tur secunda
difficultas.

Nec obstat alia difficultas supra adducta, pro cuius solutione varia adduxerunt Interpretes. Hostiensis in summa huius tituli, num. 4. Aufrearius in tract. de potest. sacul. regul. 1. num. 25. docent generalem monitionem, seu denunciationem in Synodo factam trinæ monitionis vim habere, ut in cap. 1. de locato, cap. à nobis 21. de sent. execom. & ita cum procederet in praesenti trinæ monitio, rectè clericus privilegio fori exiit. Sed praeterquam quod doctrina Hostiensis vera non est, ut probat Vela d. differt. 43. num. 35. Eugenius in praesenti non loquitur de denunciatione in Synodo faciendâ, quia si de ea Pontifex sensisset, expressè juberet, ut denunciatio fieret in Synodo, quod non fecit; immò tantum iussit praesentem constitutionem denunciari ab Episcopo Sarenfi. Glossa in praesenti verbo Ecclesia, versio. Intellego 3. docet in praesenti praecessisse trinam monitionem; sed malè, cum ex illis verbis, denuncies publice, deducatur, denunciationem in communi esse faciendam: trinæ verò monitio supponit singularem, ac personalem monitionem cuiuslibet clericis, cum in praesenti ageretur tantum de denuncianda constitutione generali: unde merito Glossam reprehendit Panormitanus, lièr eam sequantur Jacobus de Grassis p. 2. decis. lib. 3. cap. 2. num. 29. Narbona in l. 20. gloss. 20. tit. 1. lib. 4. recopil. Aliter textum hunc exponit in extravag. unic. num. 453. post medium, de vita & honest. cleric. Martha de iurisdic. 2. p. cap. 32. num. 34. qui asserit publicam, & generalem admonitionem in hoc textu aequipollere trinæ, ob multitudinem, & incertitudinem clericorum secularibus negotiis se immiscentium, argumento textus in authent. si omnes, C. si minor ab heredit. cap. final. qui matrimonia accusare: nam etsi ea doctrina sustineri possit, ubi Pontifex loco trinæ monitionis, quae aliàs desideratur, ejusmodi generalem admonitionem subrogaret, ut accidit in dict. extravag. unic. in praesenti tamen non exigit illam gene-

ralem denunciationem pro trinâ monitione, sed ut praesens constitutio, quae generaliserat, nota fieret; nec illius ignorantiam clerici dicentis Sarenfis praetendere possent; quod commune est omnium constitutionum, quae de novo eduntur, ut in praesenti textu dicemus; quare talis denunciatio non in vicem monitionis assignatur. His ergo omissis sententiis dicendum est, in praesenti specie non agi de illa privatione privilegii fori, sed tantum Eugenium statuere, ut si neglectâ hac constitutione clerici ministri, seu procuratores laicorum eligantur, & ob fraudem circum pecuniariam commissam causa discutatur coram iudice saeculari, qui de principali causa cognoscit; non defendantur per Ecclesiam: non quia privilegium fori amittant respectu aliarum causarum, sed tantum quia causa illa fraudis admittit circa rem pecuniariam omnino est discutienda cum causa principali coram saeculari iudice. Ideoque tunc per Ecclesiam non defenditur, ut contingit in clerico tutore, seu curatore, sequentibus accipiente à laico, ut latè docet alios similes casus resolutis Vela differt. 45. ex n. 67. Nec obstat augmentum huius secundae difficultatis, cui responderi potest, quod quoties clerici amittunt suo facto huiusmodi privilegia fori, & canonis, hoc non provenit ex eorum renunciatione, sed ex delicto; nec tunc huiusmodi privatio ad eorum voluntatem refertur, sed ad dispositionem juris, quod indignum iudicavit illis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari, ut ait Eugenius in praesenti; neque eâ penâ privationis fori afficiuntur suo arbitrio, sed lege Pontificia; nec facto suo absolute, sed propter factum suum dependent à iure, ut docuerunt Covar. pract. cap. 33. num. 2. Germon. de sacros. immunit. lib. 3. cap. 15. num. 51. P. Barbosa in l. aha 14. §. eleganter, ff. solut. matrim. Nec dissimile est, quod iure civili contingit in homine libero, qui ad pretium participandum se vendidit passus est. Nam quamvis nemini liceat suâ privatâ conventionem vel pacto servum fieri, l. conventio 37. ff. de liber. caus. l. liberos 10. C. eod. adeo ut etsi apud iudicem servum se profiteatur, huiusmodi confessio libertati non nocet, l. parentes 22. l. interrogatam 24. l. liberos 39. C. de liber. caus. tamen si ignoranti patiar se vendi ob pretium participandum, in penam huiusmodi delicti servus manet, l. 1. §. per totum ff. quibus ad libertatem, §. servi, Insin. de iure person. Sic etiam clerici, quamvis propria conventionem privilegio fori, aut canonis renunciare non possint, ex traditis in dict. cap. si diligenti, de foro compet. tamen admittendo delictum, ex quo talis privatio sequitur, privilegium amittunt, non tam propria voluntate, quam juris dispositione.

C A P U T III.

Alex. III. in Concilio (a) Turonensi.

NON magnoperè antiqui hostis invidia infirmata membra Ecclesiae praecipitare laborat; sed manum mittit ad desiderabilia ejus, & electos quoque nititur supplantare, dicente (b) Scripturâ: Elcæ ejus electi. Multorum siquidem casum operari se reputat, ubi pretiosius aliquod membrum Ecclesiae suâ fuerit calliditate detra-

Equi

etum, & inde nimirum est, quod in (c) angelum lucis more solito se transfigurans, sub obtentu lugentium fratrum consulendi corporibus, & ecclesiastica negotia fidelius pertractandi, regulares quosdam ad legendas leges, & (d) confessiones physicas ponderandas de claustris suis educit. Unde ne sub occasione scientiæ spirituales viri mundanis rursus actionibus involvantur, & in interioribus ex eo ipso deficient, ex quo se aliis putant in exterioribus providere: per præsentis Concilii assensum statuimus, ut nulli omnino post votum religionis, post factam in aliquo loco religioso professionem, ad Physicam, legesve mundanas legendas permittatur exire. Si vero exierint, & claustrum suum (e) infra duorum mensium spatium non redierint, sicut excommunicati ab omnibus (f) evitentur, & in nulla causa, si patrocinium præstare voluerint, audiantur. Reverti autem in choro, capitulo, mensa, & cæteris ultimi (g) fratrum existant, & nisi forte ex misericordia Sedis (h) Apostolicæ, totius spem promotionis amittant.

NOTÆ.

(a) **Turon.**] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc. tit. cap. 2. & post Concil. Lateran. p. 27. cap. 2. & reperitur textus hic in can. 8. ipsius Concilii: de eo Turonensi Concilio egi in cap. majoribus, de præbend. & præsentis canonis faciendi causam referam infra in cap. super specula: nunc integrum canonem ex ipso Concilio ita restituo.

(b) **Scriptura.**] Job. cap. 39. Abacuch cap. 1.

(c) **Angelum lucis.**] Ut ait D. Paulus 2. ad Corinth. cap. 11.

(d) **Confessiones physicas.**] Id est medicas, unde plerumque Medici Physici dicuntur. Macrobius lib. 7. cap. 15. Medicina autem Physica partis extrema pars est.

(e) **Duorum mensium.**] Communiter repetentes in præsentis, & Germanus lib. 1. animadv. cap. 3. Vela dissert. 4. 5. num. 75. exultant, duos menses in præsentis canone assignari, ut nulla ignorantia intendi possit ab ipsis monachis; quia regulariter qualibet constitutio noviter edita obligat post duos menses à die publicationis, audent. aut facta constitutionis, collat. 5. cap. novit 45. de sent. excom. l. 2. tit. 15. lib. 8. ordin. ubi Didacus Perez, Morla de legibus quæst. 5. Salas eod. tract. disp. 12. sect. 2. num. 1. de quo bimestri exaudiuntur textum in cap. 1. de concess. præb. lib. 6. ibi: Aut nisi post tempus, intra quod ignorare minime debuissent: nisi aliter cautum sit in ipsa constitutione, videlicet ut ex nunc obliget. Verum pace tantorum virorum existimo in præsentis duos menses non assignari à Patribus Concilii Turon. ut nulla ignorantia prætendi possit à monachis; sed potius eos præscribi, ut religiosi, qui post hanc constitutionem solenniter editam, & promulgatam, juxta tradita in cap. 1. de postul. prælat. & monasteriis exierint ad audiendas leges, vel Physicam, & per duos menses ad monasterium non redierint, ipso jure ut excommunicati vitentur. Spatium ergo hoc duorum mensium monachis præscribitur, seu religiosi extra monasterium de gentibus, & leges, seu physicam audientibus, ut ad monasterium redire possint. Unde Ferdinandus Santarel. de apostas. cap. 2. Suárez de censuris disp. 23. sect. 3. num. 15. Sayrus eod. tract. lib. 3. cap. 33. Gibalinus de censur. in synopsi, littera R. num. 7. docuerunt, monachum, qui intra spatium duorum mensium mutaverit propositum audiendi leges, vel physicam, hanc excommunicationem non incurrere.

(f) **Evitentur.**] Unde hanc excommunicationem ipso jure incurri, præsentem constitutionem ex-

ponens declaravit Honorius III. in c. final. hoc tit.

(g) **Ultimus fratrum.**] Hoc genus pœnæ, seu pœnitentiæ probavi, & illustravi in cap. de majoris. & obed.

(h) **Apostolicæ Sedis.**] Licet autem hæc dispensatio, ut ille promoveri possit ad altiores gradus Pontifici sit reservata, non tamen absolutio ab excommunicatione, ut notavit Gibalinus ut supra.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu, & ex cap. final. hoc tit. ubi ipse innodatur, sequens deducitur assertio: *Religiosi professi, seu præbiteri, qui ad audiendas leges, vel Physicam scholas adierint, excommunicati sunt, & probant eam textus in c. super specula, de privi. tur. cap. 1. hoc tit. cap. cum de diversis, eod. tit. lib. 6. Innocentius II. in Synodo Roman. cap. 6. ibi: [Prava consuetudo, prout accepimus, & detestabilis inolevit, quoniam monachi, & regulares canonici post susceptum habitum, & professionem factam, spreta bonorum magistrorum Augustini, & Benedicti regula leges temporales, & medicinam gratia lucri temporalis addiscunt, &c. Ut ergo ordo monasticus, & canonicus Deo placens in sancto proposito inviolabiliter conservetur, ne hoc ulterius præsumatur, auctoritate Apostolica interdiximus.] Innocent. III. lib. 1. epist. 144. apud Sirtetum fol. 67. Consonant textus in l. 2. tit. 9. l. 28. tit. partit. 1. Illustrant ultra congestos in præsentis à Barbosa, & Garannas idem Barbosa lib. 3. voto 88. Suárez de censur. disp. 23. sect. 4. num. 16. Azor tom. 3. instit. moral. lib. 12. cap. 13. Haephtenus ad vitam S. Benedicti, lib. 5. tract. 8. disquisit. 7. Thom. Delbene de offic. Inquisit. p. 2. dub. 236. sect. 21. Boëtius Epon. in præsentis, P. Greg. lib. 4. partit. tit. 8. c. 10. Martha de jurisdict. 4. p. casu 168. Lantdmeter. de veteri cleric. lib. 2. cap. 69. & 107. Gibalinus de clausur. disquisit. 2. c. 2. §. 5. & in synopsi littera R. num. 7. Gazaus in not. ad Cassianum collat. 14. cap. 12. P. Mendo de jure academ. lib. 2. q. 30. & 31. Mancinus sacri jur. controuv. disp. 27. Iranzo de protest. consider. 30. Garcia in summa, tract. 1. difficult. 2. dub. 2. Suárez de censur. disp. 23. sect. 3. n. 6.*

Sed pro dubitandi ratione ita in præsentem assertionem insurgo: Tam clericis, quam monachis etiam coram iudice seculari permissum est postulare, cap. 2. ubi probavi, de postul. Ergo saltem ad eundem finem peritia juris civilis illis necessaria est, cum absque illius juris scientia difficile, immò impossibile sit in forensibus causis patrocinium præstare. Accedit, nam tam clericis, quam monachis licet artificium, vel opificium aliquod

honestum exercere, etiam faculare, *c. 1. de celebrat. Missar.* ubi probavi: ergo multo magis illis licebit tam liberales, & præstantes artes, ut jus civile, & medicinam profiteri, cum ex earum peritiâ non solum suæ egestati, verum & pauperibus possent subvenire. Augetur hæc dubitandi ratio primò, nam scientia sacrorum canonum clericis omnino necessaria est, ut probavi in *cap. cum in cunctis, de elect.* sed ad peritiâ sacrorum canonum necessaria est juris civilis scientia, ut docuerunt Trocius, Farinac. & Menochius, & alii apud Barbofam in *cap. final. hoc tit.* Unde prodiit vulgaris parœmia: Leges sine canone valent parum; canones sine lege nihil. Romanus *singulari 654.* Immo ad studium sacræ Theologiæ civilem peritiâ valde professe, post Dianam docuit Cutel. *de præfata libert. Eccles. q. 1. n. 72.* Ergo salutem ad hunc finem, ut rectius percipiatur sacri canones, & Theologiæ scientia, civilis peritiâ non debet prohiberi clericis, ac monachis.

4.
Traditur
ratio deci-
dendi.

Quâ difficultate non obstante vera est supra tradita assertio, cujus ratio exprimitur in præfati textu, ibi: *Ne sub ea occasione spirituales viri mundanis rursus actionibus involvantur, & in interioribus ex ipso deficiant, ex quo se aliis putant in exterioribus providere.* Cum enim monachorum vita procul debeat esse à negotiis secularibus, ut in præfati titulo passim docetur; ideo illis adire scholas, ibique mundanas leges, & physicam audire prohibetur, præcipue cum illis magis conveniant studia sacræ Theologiæ, & canonum. Ex eadem ratione hanc prohibitionem protraxit Honorius III. ad presbyteros, & alios clericos dignitates Ecclesiasticas obtinentes, in quibus etiam facit quod Justinianus docet in *l. repetita, C. de Episcop. & cleric. consulta, C. de testam.* his verbis: *Aburdum est enim clericis, immò etiam probrosam, si peritos se volint ostendere disceptationum esse forensium.* Unde iuste in præfati, & in *d. cap. final.* monachis, & clericis sub excommunicationis pœna prohibetur scholas adire, ibique leges, seu physicam audire. Peculiaribus tamen privilegiis nonnullis academiis concessum est, ut clerici etiam eas adire possint causâ discendi jus civile, ut nostræ almæ Academiæ Salmant. bullâ quæ refertur in ejus constitutione 27. ubi permittitur clericis, & beneficiatis per triennium juri civili operam dare. Idem studio Pisano concessit Innocent. VIII. in bulla, quam refert Mancinus *sacri juris controvers. disp. 27.* Idem concessum fuisse Universitati Picaviensi refert Baptista à Sancto Blasio in *rubric. Decreti, num. 78. tom. 1. repetit.* in quibus expressè derogantur præfati textus, & dicta constitutio Honorii III.

5.
Dissolvi-
tur dubi-
tandi ratio

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, pro cuius solutione sciendum est, valde controversum esse inter Doctores, an monachis, clericisque prohibitum sit studium juris civilis, ita ut non solum publicè illud discere, legesque audire, verum & legere, cathedrasque juris Cæsarei moderari monachis, & clericis interdictum esse docuerunt Hostiensis, Joannes Andreas, & Ancharanus in præfati. Idem Ancharanus in *cap. final. hoc tit. num. 3.* Calderinus *consil. 2.* Sylvester verbo *Excommunicatio 9. num. 6.* Rebuffus in *tract. de nominat. q. 5. num. 19.* Menochius *de arbitr. casu 42. n. 34.* Majolus *de irregul. lib. 2. cap. 1. num. 13.* Gambarà *de offic. Legati, tit. de variis ordin. nomin. num. 288.* Mandolius *de signat. gratia, tit. de dispens. ad au-*

diendas leges. Moventur præfati textu, ibi: *Ad legendas leges, & ex identitate rationis; quia prædicta ratio, ne secularibus actionibus involvantur, æquè militat in legente, ac in audiente.* Unde si eadem ratio militat, idem jus statui debet, *l. que-dam, §. nummulario, ff. de edendo, cap. debitum, de bigamis, cap. nuptiarum 27. quest. 1. cap. si enim 22. quest. 1.* Accedit quia correlativa sunt audire, & docere: Ergo si prohibetur clericis, & monachis jus civile audire, prohibetur & per consequens illud docere, argumento legis finalis, *ff. de acceptil. l. 1. C. de cupressis, lib. 11. de final. C. de indicia viciis, & ab specie lex culpa 8. C. de massem cap. aliquanti 26. q. 5.* Sed contrariam sententiam, immò non esse prohibitum religiosis, & clericis legere jus civile, ac Physicam, probant plures, quos refert, & sequitur Barbofa *lib. 3. voto 88.* quibus adde Mancinum *sacri juris controvers. dissert. 27. per vot. P. Mendum de jure academi. q. 39. & 21.* pro quibus faciunt primò, quod permillum cunctur omne, quod non invenitur prohibitum, *l. necnon, vers. Quæ clausula, ff. ex quibus caus. maj. l. mutus. §. cum queritur ff. de procurat. l. 1. §. final. ff. de testibus:* nec prohibitum judicari debet, quod nec sacræ scripturæ, nec positivæ leges prohibent, *cap. lex divina 27. q. 2.* & quod lex non dicit, nec nos dicere debemus, *authent. de nov. eligendis secund. nubend. §. optimi, collat. 1. l. dissenient, C. de repud. l. illam; C. de collar. & valet argumentum:* Non est ita, quia jure cautum non reperitur, *cap. 2. ne Sede vacante. cap. Romana, de supplend. neglig. extravag. antiqua, de voto, Joannis XXII.* sed non est aliqua constitutio Pontificia, in qua prohibetur clericis, vel monachis docere jus civile, vel Physicam: igitur illis id prohiberi non debet. Quâ opinione retentâ non obstat præfati textus; nam in eo non agunt Patres de docentibus jus civile, sed de illud audientibus. Nec contrarium suadet verbum illud *Legendas;* nam accipiendum est pro *audiendas,* ut facile ex textus ferè colligitur, & ita acceperunt Honorius III. in *cap. final. hoc tit. in 6.* Alfonso Rex in *l. 28. tit. 7. partit. 1.* ibi: *Physica, ni leyes no suvo por bien santa Iglesia que aprendiese ningun home de religion.* Et ibi: *Los unos que iban à aprender physica, porque pudieffen mantener los frailes en salud, y guarrecerlos quando en fermassen en sus monasterios: è los otros las leyes, porque pudieffen amparar las cosas de sus mismos lugares.* Et ibi: *Que non aprendan ninguno de estos saveres, è si les demandassen licentia para ir à aprender.* Et in *l. 2. tit. 9. partit. 1.* ubi refertens calus, in quibus incurritur excommunicatio à jure canonico imposita, ait: *La onzena es, si algun Monje, ò Canonigo regular, ò algun cleroico que sea de missa, ò otro que aya dignidad ò personaie, fue à esuelas para estudiar en physica, ò en leyes.* Unde de audientibus, non verò legentibus leges, et audiunt hunc textum plures congesti à Barbofa *d. voto 88.* Mancinus, & Mendus *supra.* Nec obstat militare eandem rationem in legente, ac in audiente, quod negandum est; nam qui scholas adit ad audiendas leges, id facit, ut rursus involvatur actionibus secularibus: sed ille, qui prius scientiam acquisitam docet, non involvitur denno, sed communicat aliis scientiam in se bonam, & necessariam ad regimen orbis terrarum. Quoad clericos illud etiam facit; nam ratio in præfati textu adducta potius procedit in monachis, quam in clericis, quorum vita laxior est, *c. alia 16. q. 1. e. nunquam, de consecr. dist. 5. ibi: Cum illi (presbyteri*

byteri scilicet sæculares] fruuntur suis rebus, ministrant Eccl. adeunt balnea, nunguentia non spernunt, & in omnium flore versantur. Ad quod & ante respondit, & nunc breviter respondeo, me in presenti non de clericis disputare, sed monachum instituere. Nec aliquid facit textus in d. l. cupa: nam procedit in scientia damnata, cujus titulum æqualiter in au-

diente, ac in legente prohibetur. Manet ergo, quod licet monachis, & clericis in presenti prohibeatur audire leges, aut Physicam, non tamen illis prohiberi eas publice docere, & multo magis illis prohibetur non esse privatim studere, & eas discere: unde facillè dissolvuntur supra adducta pro dubitandi ratione.

C A P U T IV.

Ex Concilio (a) Lateran.

Sed nec (b) procuraciones villarum, aut jurisdictiones etiam sæculares sub aliquibus Principibus, & sæcularibus viris, ut (c) justitiarum eorum fiant, clericorum quisquam exercere præsumat. Si quis autem ad verus hoc venire tantaverit, quia contra doctrinam Apostoli dicentis: Nemo militans Deo, implicat se sæcularibus negotiis; sæculariter agit, ab ecclesiastico fiat ministerio alienus, pro eo quod officio clericali neglecto fluctibus sæculi, ut parentibus placeat, se immergit. Distinctius autem decernimus puniendum, si religiosorum quisquam aliud prædictorum ausus fuerit attentare.

N O T A E.

1. (a) *Lateran.*] Ita etiam legitur in prima lectione, sub hoc tit. cap. 3. & quamvis Boëtius Epon. in presenti affirmet, non reperiri textum hunc in Concilio generali Lateran. & ita tantum auctoritatem habere ex eo, quia compilatus reperitur auctoritate Gregorii IX. in hoc volumine; tamen reperitur in ipso Concilio, ut jam notavi in cap. 1. de postul. ubi extat alia pars hujus textus.

2. (b) *Procuraciones villarum.*] Hoc est gubernationes oppidorum, vel Rerum publicarum civilium administrationes. Concil. Oxoniense tempore Honorii III. cap. 7. *Presenti decreto sancimus, ne clerici beneficiati, aut in sacris ordinibus constituti, villarum procuraciones admittant, videlicet ut non sint senescalli, aut ballivi talium administrationum, occasione quarum laicis in reddendis rationibus obligentur, si & jurisdictiones exercent sæculares.* Eccl. Concilium Londinense habitum anno salutis 1503. apud VVillelmum Malmesburiensem lib. 1. de gest. Pontif. Angl. ibi: *Ne quilibet cleri sint sæcularium prepositi, vel procuratores, aut iudices sanguinis.* Hinc à Tribuni Romano rejectus quidam clericus, quod jurisdictionem pro Comite Flandrensi exercuisset, de quo Stephanus Tornacensis cap. 131. *Jurisdictionem civilem usque ad rigorem, quam imperium mixtum quidam appellant, sub potestate Comitis Flandrensis procuratorio nomine diu exercuit; ubi ex officio qualitercunque suscepto tenebatur & innocentes absolvere, & noxios condemnare: neminem tamen, ut ipse confitetur, ad effusionem sanguinis ore proprio condemnavit, sed confessos, aut convictos de crimine, Communia Ambianensi, ad quam iudicium sanguinis spectat, secundum quod*

meruisset reus, judicandos exposuit, & plebendos. Exponit Boëtius Epon. in presenti, num. 6. Villæ enim plerumque ponuntur pro minoribus civitatibus, aut majoribus, ut in cap. ex litteris, vers. *Sic Episcopus, de excess. Pralar. cap. venerabili fratri, de censibus.*

(c) *Justitarius.*] Id est iudex, quo modo regulariter accipitur apud Ingulphum, quem refert Joannes Vossius de vitis serm. lib. 3. cap. 17. ibi: *Præfectus provinciarum, quos antea vice Domini in duo officia divisit, id est in iudices, quos nunc justitarios vocamus; & in Vicecomites, qui adhuc idem nomen retinent.* Indeque pro iudicis munere ponitur justitaria in legibus Siculis lib. 1. tit. 45. & 46. apud Matthæum Parisium anno 1188. ibi: *Episcopus Dunelmensis habuit justitariam à magno flumine usque ad Scotorum mare: VVillelmus vero Etenensis obtinuit justitiam à flumine prædicto ad plagam Australem; quod Hugo Dunelmensis Episcopus nimis molesto ferebat, tunc primò intelligens, quod Rex illum justitarium fecerat, non zelo justitiæ, sed ut pecuniam ab eo extorqueret.* Specialiter verò justitarius sumitur pro iudice causarum criminalium, in cap. ex litteris 5. de pignor. ubi justitarius appellatur minister Regius, qui cognovit de quodam delicto: & ex Clement. 1. de penit. & remiss. ubi postquam Patres Concilii Viennen. statuerunt, sacramentum penitentiae ultimo supplicio damnatis non esse denegandum, ut fieri consueverat, hæc adjiciunt verba: *Justitarios omnes, & Dominos temporales, ut ab hujusmodi desistant abusu, in Domino hortamur.* Notavit Glossa in cap. Episcopus, hoc tit. in 6. quo modo justitarium in presenti exponit Barbosa voto 89. num. 66. Commentarium hujus textus dedi supra in cap. 2.

C A P U T V.

Idem (a) Cant. Archiep.

Clericis qui in sacris ordinibus constituti sunt, ex (b) Toletano Concilio iudicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut iudicent inferendas: quod si quis tale quid fecerit, (c) honore privetur, & loco. Jubemus etiam sub interminatione anathematis, ne quis sacerdos officium

officium habeat (d) Vicecomitis, aut (e) Præpositi secularis, Clerici qui comam nutriunt etiam inviti ab Archidiaconis suis tondeantur. Vestimento autem, & calcementis, nisi quæ honestatem & religionem deceant, uti non liceat. Si quis contra hoc venire præsumperit, & communitus emendare noluerit, excommunicationi subjaceat.

N O T Æ.

1. (a) **C Antuar.**] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 6.* & post Concilium Lateran. p. 27. c. 4. & verba hujus textus reperiuntur in *Conc. Tolet. 11. can. 16.* Agathensi *can. 20.* infra decimus; invaluerat enim his temporibus abusus maximè in Anglia, quod Prælati Ecclesiastici ut justitiarum, & sanguinis iudices se gerebant, ut ex Matthæo Paris. refert Cironius in *presenti.* Quare cum questi essent monachi S. Trinitatis apud Innocentium III. quod Hubertus Cantuariensis Archiepiscopus contra ordinem dignitatis suæ justitiarum se Regis Angliæ, & sanguinis iudicem gereret, Innocentius sub pena interdicti Richardo prohibuit, ne hoc de cætero faceret. De Cantuar. Archiepiscopo egi in *cap. 2. de rescripte.*
2. (b) **Toletano.**] XI. videlicet, quod Vitaliani quoque temporibus celebratum fuit anno Christi 660. ubi in canone 6. reperiuntur verba in præfenti transcripta: ex eo citantur à Rabano Mauro in *penit. cap. 30.* Gratiano in *cap. 30. 23. q. 8.* licet ex Concilio Maguntino ea citent Burchardus *lib. 1. Decreti, cap. 201.* Ivo Carnot. p. 5. *cap. 315.* ex collatione autem Garfiæ à Loylà ita transcribo: [His, à quibus Domini Sacramenta tractanda sunt, iudicium sanguinis agere non licet: & ideo magnoperè talium excessibus providendum est, ne indifcretè præsumptionis motibus agitari, aut quod morte plectendum est, sententiâ propriâ iudicare præsumant, aut truncationes quaslibet membrorum quibuslibet personis, aut per se inferant, aut inferendas præcipiant. Quod si quisquam horum immemor præceptorum, aut Ecclesiæ suæ familis, aut quibuslibet personis tale quid fecerit, & concessi ordinis honore privatus, & loco suo, perpetuo damnationis teneatur religatus erga stultum: cui tamen communio exeunti ex hac vita non neganda est, propter Domini misericordiam, qui non vult peccatoris mortem, sed ut convertatur, & vivat.
- (c) **Honore privetur. & loco.**] Quibus verbis continetur privatio officii, & beneficii, quæ est depositio verbalis, non autem actualis, seu realis degradatio, ut jam exposuit Boëtius Epon. *hic, num. 17.*
3. (d) **Vicecomitis.**] Vicecomes apud scriptores posterioris ætatis accipiuntur pro Vicario Comitatus, inde Vicecomitiam pro Vicaria posuit Ordericus Vitalis *lib. 5. histor. Eccles.* & hujus officii meminit Joannes VIII. in Concilio Trecenti, relato à Carnotensi p. 3. *Decreti, cap. 98.* ibi: *Omnibus Episcopis, Comibus, Vicecomitibus, Centenariis, &c. & in epist. 102.* ad Mironem, probat Alteserra *de Ducibus & Comit. cap. 18. lib. 3.* Vicecomites exemplo Comitum in Gallia, & Anglia præfecturas in rem privatam convertebant, justitiamque administrabant, ac justitios designabant. Sarisbariensis *lib. 5. Polycrat. cap. 15.* ibi: *Nam de Vicecomitibus, & justitiis, que ut vulgari nostro utar, directa dicuntur.* Mathæus Paris. anno 1175. *Et Vicecomitis agens vires laicali se foro immiscuit.*

(e) **Præpositi.**] De Præpositis, tam secularibus, quam ecclesiasticis, nonnulla adduxi in *cap. 1. de aetate & qualitate.*

(f) **Inviti ab Archidiaconis.**] Verba, quæ sequuntur, exposui in *cap. 7. de vita, & honestate clericorum,* & quia in eo reperiuntur, ide illa omisit Raymundus in *presenti.*

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc textu, juncto *cap. final. infra hoc tit. ta-* 4.
lis deducitur assertio: Clerici nec proferre, nec *Ordinis*
dicere sententiam sanguinis debent, nec quidquam *traditio*
aliud exercere per quod ad effusionem sanguinis per-
veniat. Probant eam textus in *cap. 1. 15. q. 4.*
ibi: *Criminalia negotia presbyter, clericus, &c. Et*
cap. sepe 29. cap. his à quibus 30. 23. q. 8. cap. ad
audientiam, de crimin. falsis cap. in Archiepiscopo au,
de raptor. cap. ex litteris, de excess. Prælat. 6. final.
hoc tit. in 6. Concil. Altiifiod. can. 33. ibi: Non
licet Presbytero, nec Diacono ad tepalum, ubi rei
torquentur, stare. Et cap. 34. Non licet presbytero
in iudicio illo sedere, unde homo ad mortem tradatur.
Exoniense tempore Honorii III. *cap. 7. Antiquitate*
generalis Concilii distructi in hibemus, ne quis
clericus beneficiatus, vel in sacris ordinibus constitu-
tus, litteras pro pena sanguinis injungenda scribere,
vel dicere præsumat, vel ubi iudicium sanguinis tra-
ctatur, interfuit. Matifcon. 2. *cap. 19. Cognovimus*
quosdam clericorum infrascriptos ad foras reorum sen-
tentias frequenter accedere. Propterea prohibitionis
eorum accessus hunc canonem protulimus. definientes,
ut ad locum examinationes reorum nullus clericorum
accedat, nec interfuit arrio, aut faucio, ubi pro reatu
sui qualitate quisquam interficiendus est. Si tamen
ex nunc aliquis eorum definita contumens: illuc
accesserit, aut interfuerit, defraudatus honesti hono-
ris stola, illis gregibus examinatorum societur, quos di-
vinis prætulit mysteris. Illustrant ultra congestos à
Barbosa in præfenti, Boëtius Epon. *hic, Eplene-*
ceus *lib. 2. digest. cap. 10.* Mancinus *sacri juris*
controv. dissert. 26. Martha *de iurisdic. p. 1. c. 48.*
num. 4. Columbi *de Angelica Hierarch. lib. 5. c. 52.*
Barbosa *lib. 3. voto 89.* Suarez *de censur. disp. 45.*
sect. 5. Robertus *lib. 1. rer. judic. cap. 6. Ant.*
Augustin. *in epist. jur. lib. 29. tit. 20.* Germonius
de sacror. immunit. lib. 3. cap. 13. in princip. P. Greg.
lib. 4. partit. tit. 8. cap. 10. & tit. 15. cap. 3. Petrus
Bollo *in econom. canon. class. 1. cap. 5. §. 2.* Ballam,
in can. 18. Synodi Constantin. Diana p. 11. tract. 2.
resol. 63. G. balinus *de censur. in synopsi, verbo*
Judex. fol. 469. Tapia 2. *tom. Catena, lib. 5. quest. 7.*
artic. 6. Manrique *de different. utriusque fori, quest.*
198. Crespetius *in summa, verbo Clerici non inter-*
sunt sentent. Theophilus Raynaud. tom. 7. in tract.
religioso loricato, fol. 200. Dartis *ad 23. quest. 1.*
cap. 4. 5. & 6.

Sed pro dubitandi ratione in præfentem asser-
tionem ita insurgo: Nocentes debitis penis pu-
niri adeo Deo gratum est, ut simili vindictâ Do-
minus placari dicatur in *cap. 16. & 21. cap. qualis*
in sine 23. quest. 5. cap. si quos 23. quest. 4. quare
crudelis non iudicatur, qui nocentem condem-
nat, *cap. non est crudelis 23. quest. 5. immò pie-*
tatem

tatem exercet. *cap. reos, in sine 23, quest. 5, cap. legi 23, quest. 8, cap. final, de pœnit. dist. final.* Unde D. Hieronymus *super Ezechielem lib. 2. & 4. ait: Qui malos percussit in eo, quod mali sunt. & habet vasa interfectionis, ut occidat, optimus minister Dei est.* Latè illustravi in *cap. inter alia, de immunit. Eccles.* Igitur clerici non ideo debent officio, & beneficio privati, eo quod nocentes condemnaverint. Accidit, nam Ecclesia potestatem habet utriusque gladii, spiritualis videlicet, & temporalis, ut ex Sanctis, Augustino, Leone, & Bernardo probat Germonius *lib. 3. de sacror. immunit. cap. 13.* Unde plerunque poenam sanguinis infligit, ut in *cap. delatori, §. quest. 3. ibi: Delatori lingua capiteatur.* Et in *cap. 1. de calumniat.* jubetur, calumniatorem verberibus affici. Item D. Gregorius similem poenam statuit in *cap. quia iustas, quest. 6, cap. fraternitas 12. q. 2. & in cap. illi qui, quest. 5, cap. 1. de deposito,* jubetur, ut veritas à reo diversis cruciatibus eruatur: ergo clerici, ut sacrorum canonum cultores, possunt eos executioni mandare, & per consequens sententiam sanguinis proferre. Augetur hæc difficultas exemplo sacerdotum veteris legis, qui gladio materiali utebantur pro excessibus vindicandis: eonamque usus est Samuel Propheta in Regem Agag *lib. 1. Regum cap. 15.* & Helias in quadringentos Prophetas Baal, quos cum idolis fervientes cœlestis ignis, assumptique holocausti miraculo superans confudisset, apprehendi iussit, apprehensoque, & ad torrentes Cison ductos, ad unum interfecit. Idem Helias jubens ignem è cœlo descendere, & semel, atque iterum quadraginta viros devorari faciens *lib. 4. Regum, cap. 1.* Hæc etiam potestate usus est Eliseus ibidem, *cap. 4.* in pueros irrisores: Jojadaque sacerdos in Athaliam Reginam ita pronuntiavit *lib. 2. Paralip. cap. 22.* *Educite eam extra septa templi, & quicumque eam sequutus fuerit, feriatur gladio: & iuxta palatium interfecta est.* Sunt & alia ejusdem generis exempla, ex quibus aperte constat, sacerdotes gladio hoc in facinorosos homines usos fuisse: & ne quis dicat hoc tantum contigisse sacerdotibus antiquæ legis, nonne Petrus Apostolorum Princeps, & Christi Vicarius in Ananiam, & ejus uxorem Sapphiram, quia partem pretii occultaverant, hoc gladio animadvertit, ut refertur *Actuum Apost. cap. 5.* Idem Sanctus auriculam Malco Principis Sacerdotum servo amputavit, *cap. 26. Matthæi.* Facit etiam exemplum Sacerdotum Gentilium; nam apud Germanos, si credimus Tacito *de moribus German. Schedio de Diis German. lib. 2. cap. 13. fol. 293.* nec animadvertere, nec vincire, nec verberare quemquam, nisi sacerdotibus permisum erat. Ergo alienum non est à sacerdotio, ut sacerdotes etiam sententiam sanguinis proferant.

6. Traditur ratio decidendi.

Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ non obstante, vera est præsens assertio, cujus ratio provenit ex eo, nam Ecclesia valde abhorret quamlibet sanguinis effusionem, ne ejus effusionis particeps videatur: quare suis ministris ita diligenter inhiabet, ne sententias, per quas sanguis effunditur, aut membrorum truncatio sequitur, proferant, dicent, recitent, vel scribant, aut ubi exequuntur, intersint, ita ut de Magistratibus Ecclesiasticis dici non improprie possit, quod Aufonius de Magistratibus municipalibus: *Quique suas rexere urbes, primumque tribunal sanguine, & innocuas illu-*

strare securas. Ideo enim Aufonius tribunal purum sanguine, & innocuas securas vocat, quia licet Magistratus municipales jus haberent deferendarum fascium, illis tamen faeces, & securas magis erant insignia Magistratus, quam Imperii; aut certe honestamenta nominis potius, quam insignia potestatis. Neque enim poterant jubere vinciri, virgas expediri, vel infantes legè agi. Nos idem de iudicibus ecclesiasticis legere possumus; siquidem illis sententiam sanguinis ferre non licet. Clericos autem, & sacerdotes, qui extraordinariis criminum cognitionibus interfunt, Latinus Pacatus vocat Antifites nomine, reverà autem facillites, & carnifices: *Quicum iudicis capitalibus astivissent, cum gemitus, & tormenta miserorum auribus ac luminibus hausissent, quum licitorum arma, quum damnatorum frana tractassent, pollutas penali manus contactu ad sacra referrebant, & ceremonias, quas incestaverant mentibus, etiam corporibus inquinabant.* Immo Tertullianus *lib. de Idololatr. cap. 7.* quemcunque Christianum monet, ne judicet in caput alicujus, vel pudorem, neque damnet, neminem vinciat, aut torqueat. Unde Justinianus Imperator, teste Nicephoro, *lib. 10. histor. cap. 14.* Christianos hac excusatione à Magistratibus rejiciendos dicebat, quòd illi iudicio capitali quemquam damnare nefas esse dicerent. Romani etiam Magistratum ambire, aut suscipere Flamini Diali interdicebant, impium credentes Diis sacrificare, & auspiciem esse divini cultus eum, qui damnationibus, & capitalibus suppliciis interfuisset. Plutarchus *in Rom. q. ult. qui problem. 113.* eleganti observatione docet, quare sacerdotibus juris dicendi potestas, criminumque cognitio sit adempta, ne scilicet capitali condemnatione, veluti cæde, & piaculo defuncti polluti, qui quæ perpetuâ expiatione indigerent, sacras res contagione sua attrahentes violarent: credebant enim ipsi, quod iudices etiam tunc cum nocentissimos damnabant, inquinati manebant, unde contestationem faciebant, de qua D. Clemens *lib. 2. constit. Apost. cap. 52. ibi: Qui sententiam mortis in reum pronunciat, vultus est sublevis manibus adversus solem se innocentem ab illius sanguine contestatur.* Illustrat Grethserus *lib. 1. de cruce, cap. 14.* quare cum apud eos Pontifices non ferrent sanguinis sententiam, Titus Imperator ideo Pontificatum accepit, ut puras servaret manus, teste Suetonio *in ejus vita, cap. 9.* & cum L. Cantilius scriba Pontificum, eo quod cum Florentia stuprum fecisset, à Pontifice Maximo eo usque virgis casus esset, ut inter verbera expiraret, nefas id prodigii loco habitum refert Livius *de decad. 3. lib. 2.* Unde rectè Ecclesia, quæ adeo sententiam sanguinis abhorret, ut neque in atriis Ecclesiarum eas proferre sinat, *cap. 6. de immunit. Eccles.* statuit, ut ejus ministri, id est clerici, procul essent ab hac sanguinis effusione, alias qui sententiam sanguinis dixerint, eos ab officio, & beneficio esse deponendos sanxit. Illi etiam irregularitatem contrahunt, ut supponitur potius, quam noviter statuitur, in *cap. final. hoc tit.* Varios casus hujus irregularitatis referunt Diana *p. 12. tract. miscell. fol. 218.* Gibalinus *de irregul. cap. 4. difficult. 1. cum sequens.*

Unde consuevit Ecclesia cum aliquis clericus ob enormia delicta per Episcopum proprium degradatur, & traditur brachio sæculari, intercedere pro eo, ne ad mortem damnetur, ut ita Ecclesia in effusione sanguinis particeps non fiat.

D. Au-

7. De reo brachio sæculari tradendis.

D. Augustinus *Epistol.* 158. ibi: *Pœna illorum, quamvis de tantis sceleribus confessorum rogo, ut præter supplicium mortis sit, & propter conscientiam nostram, & propter Catholicam consuetudinem commendandam.* Innocent. III. *epist.* 130. ibi: *Vestris curabitis intercessionibus defendere.* Facit textus in *cap. novimus, de P. S.* quod etiam servatur in hæreticis relaxandis judici seculari, ut refert, & probat Baronius *anno 385.* Hodieque in ipsa sententia relaxationis exprimitur his verbis: *Yrelaxamos la persona del dicho N. à la justicia, y brazo seglar, specialmente, à N. corregidor de esta ciudad, y su lugarremiente, à los quales rogamos y encargamos muy afectuosamente, como de derecho mejor podemos, se ayen benigna, y piadosamente con el.* Quæ clausula deducta est *ex dict. cap. novimus, & ex l. 60. tit. 6. partii. 1.* ibi: *Però su Prelado debe rogar por el, que le aya alguna merced si quisere.* Et hodie in usu est, quia juxta jus commune, & fori ecclesiastici stilum adhiberi cœpit, non quia necessaria sit ad effugiendam irregularitatis pœnam, cum bullis Pauli IV. & Pii V. cautum sit, ut Inquisitores, Consultores, cæterique, qui in similibus causis judicandis assistunt, non solum in causis hæresis, verum in qualibet causa criminali, quæ coram ipsis disceptetur, possint sententiam dicere; quæ rei damneatur ad quæstionem, seu torturam, aut alias pœnas condignas, etiam usque ad mutilationem membri, aut mortem naturalem, ut refert Penna *ad Eymericump. 2. Directorii, com. 27.* & noviter probat

& illustrat Araujo *in decis. moral. tract. 1. quest. 1. per 102.*

Nec obstat dabitandi ratio suprà adducta; nam licet verum sit, bonum opus esse & meritum justitiam ultionis exequi in improbos, & malos ad ultimum supplicium, si merentur, condemnari; tamen omne quod bonum est, nisi bene fiat, & ab his, qui potestatem faciendi habent, malè fieri dicitur. Unde clerici, & Ecclesiæ ministri, qui contra mansuetudinem, & pietatem, quam profiteri debent, sententiam sanguinis proferunt in nocentes, licet bonum ex se opus exerceant, improbè tamen faciunt, idcoque ab officio, & beneficio deponuntur, & si judices laici sunt, irregularitatem contrahunt: sed in ea Episcopus posse dispensare ex justa causa, defendit Araujo *tract. 2. qq. moral. quest. 11.* Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, nam licet certum sit, in Ecclesiâ reside- dere potestatem utriusque gladii, spiritualis videlicet, & temporalis, ita ut pœnas corporales per se judices Ecclesiastici infligere possint, de quibus agitur *in cap. ad audientiam, de crimine falsi, cap. 1. de calumniis, cap. 2. de clerico excomm. cap. in Archiepiscopatus, de raptor. cap. in Synodo, 63. dist.* pœnas autem illas, ex quibus sequitur sanguinis effusio per se infligere, & exequi non valent, sed per judicem secularem, ut suprà dixi. De pœna verberum, & ad quem numerum per judicem ecclesiasticum perveniri possit, latè agemus *in d. cap. 1. de calumniis.*

CAPUT VI.

Idem (a) *Lundon. Episcopo.*

SECUNDUM instituta (b) prædecessorum nostrorum sub interminatione (c) anathematis prohibemus, ne monachi, vel clerici causâ lucri negotientur, & ne monachi, vel à clericis, vel à laicis (d) firmas habeant, neque (e) laici Ecclesias ad firmas teneant.

NOTÆ.

(a) *Lundon.*] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 5.* De *Lundon. Ecclesia* egi *in cap. 6. de consuet. cap. 1. de renunc.*

(b) *Prædecessorum.*] Quorum auctoritates, & verba infra dabimus in probatione conclusionis.

(c) *Anathematis.*] Gelasius *in cap. consequens dist. 88.* suspensione multat clericos negotiationibus implicitos: quæ censura non sunt latæ sententiæ, sed ferendæ, ut latè probant Theophilus *in discept. de relig. negotiat. §. 5. num. 88.* Gibalinus *de univers. negot. libro 1. articuli. 2. cap. 3.*

(d) *Firmas.* Id est, possessiones conductas, ut exponit Boëtius *hic,* & notavi *in cap. de locato,* sive ut Theophilus ubi suprà exponit, id est, ne sub annuo censu prædia rusticana, vel fodinas, aut salinas, aliudve similiter frugiferum conductant, quia redemptio rei frugiferæ Gallicè hodie firma dicitur: est etiam hæc vox Anglica; unde quia Episcopus Londoniensis ea usus fuit in consultatione, Pontifex per idem verbum responsum dedit. Consonat ipse Alexander relatus post Concil. Lateran. *p. 27. cap. 1. ubi Cantuar.*

Archiepiscopo, & ejus suffraganeis ita scribit: *Fraternitati vestra per Apostolica scripta mandamus, quatenus universis monachis vestra jurisdictionis inbibere curetis, ne villas, & Ecclesias ad firmam recipiant, vel receptas retinere præsumant. Quod si præsumpserint, eos Apostolica auctoritate preter, sublatæ appellationis remedio faciatis à præsumptione sua ecclesiasticâ distributione cessare.*

(e) *No laici Ecclesias.*] Immo laici decimæ locari possunt, sicut & alia ecclesiastica prædia, *cap. 2. de locato.* Sed respondendum est, aliud esse locare fructuum, seu proventuum ecclesiasticorum perceptionem; aliud verò locare jus ipsum decimarum, vel ipsas Ecclesias: illud permittitur, ut Ecclesiis utile, & honestum, ne clerici nimium rebus externis, & merè temporalibus involvantur; hoc autem prohibetur, ne laicorum dispositioni, gubernationique subiciantur Ecclesiæ, juraque merè spiritualia; cum absurdum esset pro annua pensione Ecclesiam, ipsiusque jura diviti laico committi; cum etiam clericis prohibeatur sub annuo pretio Ecclesias conducere *in capite quoniam, ne Prelati vices suas.*

COMMENTARIUM.

3.
Conclusio
eradicatur
& probatur.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Non licet clericis, vel monachis lucrum causa negotiari, vel possessiones conducere.* Probantur textus in cap. non licet, 4.6. dist. cap. 1. 2. & 3. fere per tot. 88. dist. can. 80. 81. & 82. Apost. cap. 10. 14. quest. 2. cap. 3. 14. 9. 4. cap. observandum 15. quest. 2. cap. placuit 3. 21. 9. 3. Concil. Illiber. can. 19. Hipponense can. 17. ibi: *Episcopus, Presbyter, aut Diaconus non sint conductores.* Nicæn. 2. can. 10. *Non licet clericis curas seculares suscipere, ne qui sint à canonibus prohibiti hoc facere.* Arelat. 2. can. 14. *Si quis clericus pecuniam dederit ad usuram, aut conductor alienare voluerit esse, aut turpis lucri gratia aliquod genus negotiationis exercuerit, depositus à Clero à communione habeatur alienus.* Emeritense can. 11. Cabilon. 2. sub Carolo can. 11. *Ne presbyteri, nec diaconi, nec monachi villicii fiant.* Rhemense can. 30. *Nemo sacerdotum vel monachorum negotiis illicitis se implicent.* Parisiense lib. 1. cap. 29. *Meldense can. 49. cap. pervenit, 86. dist. Concil. Carthage. 1. can. 9. ibi: Non liceat laicis clericos nostros eligere apothecarios, vel ratiocinatores.* Gratius Episcopus dixit, &c. *Si injurià constitutiones Imperatoris clericos inquietandos putaverint, si defensio ecclesiastica nos non deridet, pudor publicus vindicabitur.* Forojul. cap. 6. *Placuit ut ad eas prorsus mandatas dignitates, quas seculares viri, vel Principes terre exercere solent, in venerationibus scilicet, vel in canticis secularibus, aut in resoluta, & immoderata laetitia, lyris, & tibis, & his similibus lusuibus, nullus sub ecclesiastico canone constitutus ob inanis latitæ fluxum audeat fasces superbia tumidus quandoque presumendo abuti, nisi forte se hymnis, & spiritualibus canticis delectantur, de sacris videlicet scripturarum voluminibus digne, compositæ, honesteque compositis utatur.* Ab his igitur non solum non inhibemus abstinere, verum etiam committentes licentia concedimus votum. Agathense can. 69. Tarracon. can. 2. & 3. Aurel. 3. can. 26. Carthage. 1. can. 6. 8. & 9. Aquisgran. can. 93. Vvormat. can. 67. & 69. Chalcedon. can. 3. Cabilon. 2. can. 44. Trosleian. can. 3. Colon. 3. celebratum sub Hermanno postea lapsio p. 2. cap. 31. ibi: *Quare multa providentiâ olim vetitum est, ne clerici, vel monachi mercatores (taceamus fameratores) sint lucricausa.* Treverense anno 1549. sub Joanne Archiep. tit. de Religiosis, ibi: *Struimus, immò antiquorum PP. canones renovando mandamus, quod nullus monachorum pro lucro terreno de monasterio suo exire nefandissimo ausu, aut secularibus negotiis se immiscere presumat.* S. Dionysius cap. 6. hierarch. ait: *Multa, qua secularibus permittuntur, vetari Religiosis, seu monachis, ut sunt nuptiæ, in bello, aut negotiatione versari, & in aliis esse, ob qua laicus non condemnatur.* Et can. 16. Codicis Eccles. Afric. can. 18. & 185. Eccles. univers. S. Cyprianus lib. 1. epist. 9. aliàs 66. ubi Pamel. S. Ambrosius lib. 2. de officiis, cap. 21. S. Chrysostomus homil. 20. ex variis, in Mattheum, S. Epiphanius heresi ultim. S. Augustinus psalmo 70. Sancti Gregorius homil. 17. in Evang. P. Blesensis epist. 17. P. Cluniac. lib. 1. cap. 20. Theod. Studita sermon. 9. Novel. Valentini. de Episcop. judic. Alia juris testimonia congestit Antonius Augustinus in epist. libro 6. titul. 50. & lib. 7. titul. 25. & lib. 8. tit. 39. & lib. 35. tit. 2. Illustrant ultra congestos à Barbofa hic, & Garanna in cap. hoc tit. Petrus D.D. Gonzal. in Decretal. Tom. III. Pars II.

Gregor. lib. 2. partit. tit. 9. cap. 8. litera E. & lib. 3. tit. 18. cap. 5. lit. M. & lib. 4. tit. 8. cap. 10. & de repub. lib. 4. cap. 6. num. 16. Barbofa lib. 1. juris eccles. cap. 40. à num. 83. & de offic. Parroch. cap. 6. num. 37. Boëtius Epon. hic, D. Joannes de Larrea alleg. 86. Renatus à Valle, seu verius credo, Theophilus in discept. de relig. negotiat. 513. Bassamon in can. 3. Synodi Chalced. Ambian. ad Tertul. de idololatr. c. 11. obs. 2. Corjolanus in can. 7. Apost. Cujacius in l. 3. C. locati, & in l. 3. C. de commerciis, Cresolius lib. 3. mystag. a. 5. & 37. & lib. 4. cap. 14. Frances in pastor. regul. p. 2. cap. 16. Gibalinus de univers. negot. lib. 1. cap. 2. artic. 3. Vighel. in method. juris can. fol. 259. Solozanus lib. 4. polit. cap. 18. Diana part. 11. tract. 1. resol. 10. & tract. 6. resol. 41. Rever. P. Fr. Joannes Martinez in discurs. polit. Gothofr. in l. 12. C. Theodof. de lustrati collar.

Sed pro dubitandi ratione in presentem assertionem ita infurgo: Sacris canonibus non solum negotiatio clericis prohibita non est, verum & sæpe sapius præscripta, ut in Concil. Carthag. 4. can. 52. relato Gratiano in capite clericus, 91. dist. ibi: *Clericus quantumlibet verbo Dei eruditus, artificioso vultum querat.* Et in cap. clericus 1. quest. 4. cap. nunquam, de consecr. dist. 5. l. 2. C. de SS. Eccles. ibi: *Vel mercatura, aliis congestis à Mornacio in l. 2. C. de Episcop. & Cleric. Ant. August. in epist. jur. lib. 8. titul. 21. Roberto lib. 2. rer. judic. cap. 2. Garzo ad Casilian. lib. 2. instit. cap. 3. Narbona in horograph. num. 154. Cellotio lib. 5. de hierarch. cap. 5. §. 6. & merito, ne in calumniam incidant, quam olim Gentiles Christianis imponebant, eos infructuosos compellendo, quos refellit Tertul. ibi: *Sed alio quoque injuriarum titulo posulamur, & infructuosos in negotiis dicimur. Quo pacto homines vobiscum degentes, ejusdem vultus, habitus, instructus ejusdem ad vitam necessitatis? Nec enim Brachmana, aut Indorum Gymnosophiste sumus, siveicole, & exules vite.* Meminimus gratiam debere nos Deo Domino Creatori: nullum fructum operum ejus repudiamus: planè temperamus, ne ultra modum, aut perperam utamur: itaque non sine foro, non sine macello, non sine balneis, tabernis, officinis, stabulis, munditiis vestris, ceterisque commerciis cohabitamus hoc seculum: navigamus & nos vobiscum, & vobiscum militamus, & rusticamur, & mercamur. Proinde miscemus artes, operas nostras publicamus usui vestro. Quomodo infructuosos videamur negotiis vestris, cum quibus, & de quibus vivimus? non scio. Igitur non rectè in presenti prohibetur clericis, & monachis negotiatio. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam mercatura, in qua datur præcipua negotiatio, non est aliquid ex objecto, illi sæ necessariò adjunctis, malum; immò res est conservacioni generis humani commoda, & necessaria ad vitam agendam. Molina de justitia tract. 2. disputat. 339. Abulensis in cap. 25. Matthei, quest. 123. Igitur non debet prohiberi clericis, & religiosis, immò potius permitti; quippe illi magis sincerè, & absque adscititiis maculis illam exercebunt, & absque ullo status dedecore; ut faciunt nobiles, quorum nobilitati non officit mercaturæ exercitium, ut probant Stracca de mercatura, part. 2. num. 17. Adam Contzen. libro 1. polit. cap. 9. Tiraq. de nobilit. cap. 33. Accedit nam sanctioribus Ecclesie sæculis monachos opificia sua distraxisse pretio legimus; sic enim monacho,*

4.
Impugnatur
tradita
assertio.

monachos Abbatis Aphronii exercuisse omnes artes, & ex officiiis venditis victum parasse, quod verò supererat, per mulierum monasteria, & carceres distribuisse scribit Palladius in *Lansica cap. 39.* De Palemone monacho idem legitur in Pachomii rebus gestis. Arehebius triplicato sibi penso operis manuum, per annum dissolvit debitum centum solidorum, quod mater contraxerat, scribit Cassianus *lib. 5. instit. cap. 38.* Unde Sanctus Basilius *regul. fusior. 37. & 42.* laborem in artificiiis vendibilibus positum, ut suppetat monacho unde tribuat necessitatem patienti, mirè commendat. Item S. Augustinus *libro de opere monach. cap. 22. & 250.* valde probat, ut qui aliquando in saeculo opifices fuerint, admittantur in monasterium, ad calurosa opera exercenda; nec est cur timeatur in clericis, ac religiosis negotiis implicatis effusio spiritus, aut evagatio mentis; nam S. Chrysostomus *homil. 35. in Genesim*, monachos hortatur ad collectionem animi in quantavis multitudine negotiorum, & ut doceat id non modò esse possibile, sed non multum operosum, adducit exemplum Eunuchi, qui erat super omnes gazas Reginae Aethiopiæ; & tamen etiam in itinere sacris studiis, & divinæ lectioni vacabat; & Hugo de Folieto *lib. 4. de claustris animarum, cap. 36.* ajebat: Qui corporaliter popularibus turmis premitur, & tamen nullos curatur saecularium tumultus sustinet, in corde non patitur, in urbe non est. Pulchrè S. Bernard. *serm. 40. in Cantica: Sola*, inquit, indicitur tibi mentis, & spiritus solitudo; solus es, si non communia cogites, si non affectes presentia, si despicias quod multi suscipiunt, si fastidias quod omnes desiderant, si jurgia devites, si damna non sentias, si non recorderis injuriarum: alioquin nec si solus corpore es, solus es: videsne posse esse re, & solum cum inter multos, & inter multos cum solus es? Solus es in quantacunque hominum verseris frequentia. Alia exempla profertur Roussel. *lib. 4. c. 3. num. 41.*

5.
Traditur
ratio de
demi.

Qua dubitandi ratione noa obstante defendenda est praesens assertio, quæ non levis firmatur rationibus. Prima, & præcipua saepe saepius repetita, legitur in hoc titulo, videlicet, quia nemo Deo militans, implicat se negotiis saecularibus, juxta Apostolum 2. ad Timoth. cap. 2. quem etiam locum in clericis negotiatores expendunt Gelasius in *epist. ad Episcop. Lucania*, D. August. *lib. 19. de de verb. Domini*, PP. Concilii Carthag. 3. *can. 15.* Forojul. sub Hadriano I. *can. 5.* Ut autem liqueat, quæ ratione Apostolus feriat clericos negotiatores, expendendum est, quomodo discipulum alloquatur, nempe jubens, ut meminerit se esse Christi militem. Porro nemo ex iis, qui militiæ nomen dederunt, possunt se negotiis saecularibus immiscere nec prædia conducere, *l. tribuni 11. l. nemo 13. C. de re milit. lib. 12. l. si ignorans, l. ultim. C. locati, l. 1. C. de Prepos. agent. l. 5. C. de agentib. in rebus, l. 8. §. 5. ff. qui satisf. Harmenop. lib. 1. promptuarii, tit. 16. §. 3. Synopsis Basilic. lib. 20. tit. 1. l. 2. tit. 8. l. 2. tit. 12. part. 3. l. unie. C. negotiatores ne militent; ubi Raguellius, & Linglois, *l. 5. & 8. C. de condic. ob. rerp. causam, novel. Justin. 126.* Vegetius *lib. 2. de re milit. cap. 19.* Rationem reddunt Theodosius, & Valent. in *novel. de offic. & mun. Praefect. ibi: Indigna, & pudenda armato homini negotiatio; mercimonia verò exercere, atque erga steris adharere, longè à militia dignitate**

alienum. Et *l. sa. cohortalis, in fine, C. de cohort. lib. 12.* nisi speciali licentiâ à Principe impetratâ *l. 3. C. in quibus causis milit. l. 3. C. Theod. de immunit. concess.* Praesse etiam publicæ officine vile, & abjectum semper est habitum, *l. accept. nult. C. de incestis nupt. l. 1. in princip. de nupt. l. ber. & ex diverso mercatoribus militia interdicitur, l. unie. C. negotiatores ne militent.* Unde dum plures res absurdas suis saeculi recenter Sidonius *lib. 1. epist. 8.* ait: *Negotiatorum militum, milites negotiantur, student pile sena, olea, jurei.* Illustrant Fornerius *lib. 2. selecti. cap. 3.* Accacut *lib. 2. de privul. milit. privul. 2. & 16.* Ayala de *jure belli lib. 3. cap. 4.* Pancirola *lib. 2. var. cap. 206.* Hunnius in *Encyclop. tract. 3. tit. 5. cap. 2.* Cujac. & Rither. *ad novell. 116.* Revard. *libro 1. conject. cap. 13.* Solorzanus *tom. 2. lib. 3. cap. ad. num. 39.* Gibalinus *tom. 1. de univers. negot. libro 1. artic. 2. cap. 1.* Observandi tamen sunt in hac parte textus in *l. final. C. de jurisdic. l. 9. §. 1. ff. de re milit. l. final. C. de fabric. lib. 12. l. 2. C. de fund. limitroph. l. unie. C. in quibus causis milites, ubi Vultejus, l. 8. §. 1. ff. qui satisf. l. qui officii 62. ff. de contrab. emptum, l. propter 29. §. 1. de excus. tut. Si ergo ita negotiatio militibus armata militia prohibetur, quânto magis militibus militia coelestis, hoc est clericis, prohiberi debet, ut ajebat D. Ambrosius *lib. 1. de offic. cap. 36. ibi: Si is, qui Imperatori militum à susceptionibus litium, actum negotiorum forensium, venditione mercium prohibetur humanis legibus, quânto magis, qui fidei exercet militiam ab omni usu negotiorum abstineret.* Secunda ratio provenit ex eo, quia clericis, & religiosi ratione propriæ professionis obstringuntur ad conversationem cum Deo, & cultum ei studiosè, ac perfectè deferendum; quæ vitæ ratio vix, ac ne vix quidem coherere potest cum negotiatione, quia mens in partes infinitas distrahitur, & mergitur in desideriorum inutilium, & curarum profundum; idcirco enim, ut rectè notavit Sotus *lib. 6. de justitia, q. 2. art. 2.* negotiatio generale nomen sibi fecit proprium, dictaque est à negatione otii omnibus actibus communi, quia antonomastice, & eminenti quodam modo otium negat, usque eò, ut ni caveatur, suffocet, & opprimat animum, & distrahat à conversatione cum Deo, & ministerio in ejus Ecclesia exhibendo, ut eleganter expressit D. Cyprianus *epist. 66. ibi: Scriptum est enim: Nemo militans Deo obligat se molestiis saecularibus, ut possit placere ei, cui se probavit.* Quod cum de omnibus dictum sit, quânto magis molestiis, & laqueis saecularibus obligari non debent, qui divinis rebus, & spiritualibus occupati, ab Ecclesia recedere, & ad terrenos & saeculares acrius vacare non possunt. Faciunt variæ auctoritates congestæ per Jacobum Simancas *lib. 2. de repub. c. 10. & 11.* Rectè ergo in praesenti, & tot canonibus supra relatis prohibitum est clericis, & religiosi turpis lucri causa negotiari, ne à proprio ministerio distraherentur; & cum viri Deo mancipati sint, ne negotiis saecularibus se immisceant, quod valde Dominus abhorret, ut agnovit Propheta Rex, dum *psal. 70. ait: Quia non cognovi negotiationem, introibo in potentias Domini.* Ita cum locum legunt vetus psalterium, Hieronymus, Augustinus, Arnobius, Cassiodorus *ibi, nec non Gelasius epistol. ad Episcop. Lucania, D. Ambrosius lib. 3. offic. c. 6.* alia de illi in *can. 19. Concilii Illiber.**

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, diffinitio pro, per

randi ratio, pro cuius solutione, & totius negotiationis, quæ clericis, & religiosis prohibetur, aut permittitur, cognitione, sciendum est, quis sit negotiator, quidque negotiatio? Et Auctor imperfecti operis in Matthæum hom. 38. ad illud Ementes, & vendentes, ait: Ergo ostende nobis quis negotiator; omnes enim homines videntur negotiatores: ecce qui arat, comparat boves, ut spicas vendat; & qui operatur lignum, comparat lignum, ut utensilia vendat; & linteonarius comparat linteamina, ut vendat; & scenerator mutuat pecuniam, ut tollat usuras. Et quomodo antiqui Judæi, & Apostoli artificia laudaverunt, quia magis sunt sine peccato: sicut & Paulus fuit sutor tabernaculorum, & ipse mandat dicens: Curent & nostri bonis operibus præesse. Et Apostoli quidem, sicut legimus, piscatores fuerunt. Cui difficultati ita respondet idem auctor: *Ostendam qui non est negotiator, ut qui secundum istam regulam non fuerit, intelligas omnes negotiatores esse: id est quicumque rem comparat, non ut ipsam integram, & immutatam vendat, sed ut opus faciat ex ea; ille non est negotiator, quia qui materiam operandi sic comparat, unde faciat opus, ille non rem ipsam vendit, sed magis artificium suum: id est qui rem vendit, cuius estimatio non est in ea ipsa re, sed in artificio operis, illa non est mercatio.* Alias negotiationis formas tradit Medina de reſtit. quæst. 31. Ex quibus omnibus triplex negotiatio considerari potest. Prima simplex, juxta quam emuntur necessaria, aut venduntur superflua, quæ latissime negotiatio dicitur: secunda lucrativa, strictè accepta, quæ res non mutata, nec in aliam formam redacta venditur, quæ est præcipue negotiatio: tertia etiam lucrativa, quæ res empta in eum finem mutatur in aliam formam, vel statum meliorem, & per se, aut per alium venditur carius ad questum faciendum, quæ est in medio quodam modo usurpata negotiatio, pressior quam prima, & laxior quam secunda. Juxta has negotiationis species exponenda est præfens difficultas: & prima negotiatio simplex, seu latissime accepta, non prohibetur clericis, vel monachis, quia mercari per se, aut vendere sua superflua, non distrahunt animum, aut impedit propria munia obire: nec superflua vendere strictè accipimus pro fructibus, quæ superflua ex collectis in propriis fundis, verum etiam quæ jam in usum suum, absque animo, & studio revendendi comparaverint; possunt enim clerici ea vendere, si agnoscat eorum inutilitatem, & quidem non eodem pretio quo emerunt, verum & carius. Ita Abulenſis in cap. 15. Matthæi, quæst. 224. Sæ in summa, verbo Clericus, num. 20. Rebellus 2. p. de justit. quæst. ultim. num. 2. Molina de justit. disput. 342. conclus. 2. Gutierrez de gabel. quæst. 93. num. 16. qui id etiam admittit quando clerici, aut religiosi sibi necessaria emunt absque animo revendendi, sed postea occasio se offert revendendi carius; quia ea non est propriè negotiatio, ut docet Diana p. 1. tract. 1. resol. 72. & probatur ex cap. canonum 14. quæst. 4. nec his casibus debent clerici aut religion ullam gabelam solvere, l. 13. C. Theodos. de lustrali collatione, ibi: *Singuli quique, si per eos vernacula quæque vendantur, functione auraria non reneantur, si verò emendi, vendendique compendii ultro, utroque qualis familiaris rei amplius cumuletur, etsi militares sint, memorata præstationi metantur.* Et l. 36. C. Theodos. de Episcop. & clericis ibi: *D. D. Gonkal. in Decretal. Tom. III, Pars II.*

Quicumque catholica religionis clerici intra eum modum, unde vitius emendi, vendendique usum lege præfinitum exercent, ab auraria pensione habeantur immunes; ab his quoque, quos à publicis laboribus actus, & gradus clericatus, & (quod non minus est,) sanctior via defendit, præcipimus temperari. Nec enim ullum eorum, qui excepti legibus probabuntur, subjacere patiemur injuria. Dat. prid. id. Jul. Aed. Post. Conf. Sicilicis, & Aureliani VV. CC.

Secunda negotiationis species, cum res videlicet emuntur animo revendendi, nullatenus formamutatâ, abhorret à statu clericali, seu religione, quia hæc est propriè negotiatio turpis lucri gratiâ facta, quæ tot canonibus supra relatis prohibetur, ut agnoscent Doctores supra citati, cum per eam inducatur animi distractio, & clerici implicentur negotiis secularibus. Nec interest, quod per se eam exercent, an per alium, si ille tertius, per quem negotiatio exercetur, non sit nisi administrator, nec habeat rationem concausæ principalis, ut docent Straccha de mercatura 1. p. num. 26. secus verò si habeat rationem causæ principalis, veluti si campiori dederit clericus pecuniam, ut societatem ineant mercatore conferente totam operam, clerico autem pecuniam abhibente, ut contra Molinam & Gutierrezem resolvit Theophil. Raynaud. in discept. de relig. negotiat. fol. 124. Circa tertiam speciem, cum mercibus mutatis negotiatio contingit, distinguendum est inter eam negotiationem, quæ repugnat statui clericali, & eam quæ clericos, seu religiosos dedecet. Ad primam spectat tabernas habere, ubi vinum, seu cibos sã operâ mutatos vendant. Clement. 1. de vita & honest. cleric. can. 9. Synod. 6. vel si macellaris, seu laniis carnes vendant ex animalibus in hunc finem saginatis, & postea jugulatis. Ipsa autem animalia in propriis pascuis, nutrita, quæ superflua sunt, rectè à clericis, vel religiosis venduntur, quia ea negotiatio illis non prohibetur. Medina de reſtit. quæst. 30. Saras de emption. & vendit. disp. 2. num. 9. Molina tract. 2. de justitia, disput. 392. Gutierrez de gabel. quæst. 93. n. 51. non autem possunt prædia locare, ut fructus inde perceptos vendant, ut probat Diana part. 11. tract. 6. resol. 10. ubi agit de clerico uvas emente, & vinum vendente: & eadem part. tract. 6. resol. 41. resolvit posse religiosos suis sumptibus, seu monasterii, libros à se compositos typis dare, & postea in diversas regiones vendere, absque eo quod dicantur negotiatores. Circa officia verò propriè manus clericorum, seu religiosorum, dicendum est justè venalia exponi, cum illa honesta negotiatio sit, & potiùs in propriam alimoniam, aut saltem, ut ortum vitetur, exercetur; ut probavi supra in cap. 1. Retinenda tamen est pietatis, & prudentiæ justissima distinctio, quam S. Basilius cap. 6. const. monast. his verbis adhibet. Cæterum in his se operibus exercere monachus debet, quæ ordinis ipsius decori convenient, cujusmodi videlicet ea sunt omnia, à quibus cauponariæ artis, & imposturæ omnis absit suspicio; quæque nulla longioris animi distractiones, aut improbi quæsus sequantur; sintque ejusmodi, ut manentibus intra tectum magna ex parte à nobis confici possint, ne operum laboribus contentiùs, quam par sit, consecrandis, animi in virtutis commentatione nervos, industriamque elidamus; in quo illud spectandum est, ut opus absolvatur,

& à quietetantum non discedatur: distinctius ergo negotiationis distinctionem facile exponatur quæ adduxi pro dubitandi ratione.

C A P U T VII.

Idem (a) *Lundon. Episcopo.*

Relatum est auribus nostris, quod (b) monachi N. (c) seculariter vivunt, & alios exemplo corrumpunt. Inde est, quod auctoritate Apostolica tibi (d) indulgemus, ut eos ad observationem monasticæ regulæ (e) appellatione remota compellas: & si tibi resisterint ausu temerario, eis (f) ejectis, fratres Cisterc. Ordinis in præscriptum monasterium inducas, ut (g) labores impiorum iusti edant, & illi tunc de rubore confusi, ad sui Ordinis observantiam revertantur.

N O T Æ.

1. (a) *Lundon.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 7.* & post Concilium Later. p. 27. cap. 3. ex quibus textum hunc transcribo, ut agnoscat Raymundum partim plenius; partim significantius; prout universali legislatione oportebat; textum transcripsisse, dum omisit verba illa *Cisterciensis Ordinis*; & addidit clausulam illam, *si non potest præscriptum monasterium in suo Ordine reformari*, ut notavit Boëtius Epon. *hic.* Alia pars extat in cap. 3. de cleric. excom.
2. (b) *Monachi N.*] Nomen monasterii à compilatoribus omisissum fuit, adjecta tantum litera N. licet male in dict. cap. 3. parit 27. exprimat *Natum*; & forte omisissum fuit monasterii nomen; ne illud hoc authentico testimonio notaretur in perpetuum; & etiam quia cum hoc Alexandri responsum pro lege universali observandum esset; non erat conveniens, aut necessarium exprimere nomen ipsius monasterii.
- (c) *Seculariter vivunt.*] Negotiis secularibus impliciti; unde textus hic fuit compilatus *sub hoc tit.*
- (d) *Indulgemus.*] Quia monasterium hoc rat exemplum à lege dicecesana; & jurisdictione

Episcopi: unde nisi virtute delegationis non poterat Episcopus Londinensis illud vitare, monachosque corrigere, juxta tradita in cap. 1. cec. cap. grave, de offe. Ordin.

(e) *Appellatione remota.*] Quia à correctione non admittitur appellatio, cap. 2. cap. reprehensibilis, de appel.

(f) *Ejectis.*] Non intelligas monachos hos fuisse quidem ejectos è monasterio illo, non autem ab Ordine, motus ex eo, quod Alexander id se jubere dicit, ut illi rubore suffusi ad sui Ordinis observantiam convertantur; nam si ejicerentur ab Ordine, mandaret Pontifex, ut in alia monasteria detruderentur: quod verò conversionem ipsorum intendat, id etiam fit in ista projectione; cum enim ita ejecti semper monachi remaneant, optandum est, ut hac penâ ad officium suum revocentur, & ita proprium monasterium recuperent. Docuit Gibalinus de clausur. regul. disquis. 2. capite 4. §. 8. numero final. De penâ hac ejectionis ob incorrigibilitatem egi in capite final. derogatur.

(g) *Ut labores impiorum.*] Respexit Pontifex ad illud psalmi 10. *Iusti intulerunt spolia impiorum*, ubi agitur de Aegyptiis mari rubro submersis, & eorum spoliis Israelitico populo datis. Facit textus in cap. quicumque, 23. quisf. 7.

C A P U T VIII.

Innocent. III. Episcopo (a) *Esculano.*

Sicut te accepimus referente, cum ven. f. n. (b) Episcopus Hostien. olim per tuam transiens civitatem, tibi dederit in mandatis, ut Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos, quos ibidem invenit passim tabellionatus officium exercentes, excommunicationis vinculo innodares, & eos qui ab illis publica reciperent instrumenta: tu licet id feceris, ex mandato tamen Episcopi dicti dissimulasti postmodum de Subdiaconis, donec qualiter contra ipsos, & alios in sacris Ordinibus constitutos deberes procedere, Sedem duceres Apostolicam consulendam. Quocirca fraternitati tuæ per A. f. m. quatenus clericis in sacris ordinis constitutis tabellionatus officium per beneficiorum suorum subtractionem ap. postp. interdicas. Datum Later. VI. Kalend. Decemb. Pont. N. anno XIV.

N O T Æ.

1. (a) *Esculano.*] Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* & in epistolis

editis à Bosqueto lib. 2. registr. 14. epistol. 129. ex quo tetum hunc restituro. Esculum, seu Esculum, perantiqua; ac nobilis Italice civitas est, in Piceno supra fluvium Troentum: ejus meminerunt

herunt Plinius *lib. 3. cap. 13.* ibi: *Colonia Asculi Piceni nobilissima.* Lucius Florus *lib. 1. cap. 18.* *Domitri Picenatis, & caput gentis Asculum.* Strabo *lib. 5.* eam per hæc verba describit: *In meo vico rano est Asculum Picenum, locus in quo memia condita, naturam munusculum; & montis circuitus jugis exercitibus inaccessis.* Ab aliquibus hæc civitas vocatur Asculum, ab aliis Eiculum, ut ab ea quæ in Apulia est, discernatur; tamen apud antiquiores scriptores Asculum ferè semper appellatur. Plura de ipsius magnitudine & cladibus obfationes Guelforum, & Gibellinorum, congestit Vghellius *rom. 1. Ital. sacræ. fol. 488.* Jam a temporibus Apostolorum Episcopali Cathedra decorata fuit, cujus Episcopo Petro hujus nominis primo missa est præfens epistola.

(b) *Episcopus Hostiensis.* Hugolinus videlicet, qui anno 1227. ad Apostolicum fastigium evehctus, felicissimo nomine Gregorius IX. dictus fuit.

COMMENTARIUM.

Pro hujus textus expositione præmittendum est, qui sint tabularii, seu tabelliones. Et tabularii apud antiquos dicti fuerunt calculatores, qui scilicet in tabula calculandi, & computandi arte pueros docebant, vel aliàs eam artem technabant, *l. 1. §. ludi, ff. de extraordin. crimin. l. ult. ff. si mensor. falsum modum.* Etiam tabularii dicuntur, qui in publico tabulario id est loco, in quo publicæ scripturæ custodiebantur, inserviebant: nam locus ipse, quem archivum appellant *Imp. in l. 30. C. de Episc. aud. tabularium dicitur.* Tertul. in *apolog. cap. 39.* ibi: *Antiquissima plurimarum gentium archiva veteres tabularium dicebant.* Cicero de *natura Deorum lib. 3.* ibi: *Sed exeamus à theatro, veniamus in forum, sessum ite precor: quid? ut judicetur, qui tabularium incendit.* Et in oratione pro Archia Poeta: *Hic tu tabulas desideras Heraclensium publicas, quas Italico bello incensas, tabularium interessisse cimus omnes.* Et in oratione pro Rabirio. De pecculatu facti de tabulario incenso agit Virgilius *lib. 3. Georg.*

In *sanctum forum; aut populi tabularia vidit.* Livius *lib. 43.* ibi: *Censores è templo in atrium libertatis ascenderunt; & ibi signatis tabulis publicis, clausoque tabulario, & dimissis servis publicis, negarunt se; &c.* Et eos tabularios servos publicos fuisse, patet ex *l. ultima. C. de servis Reip. & Capitolinus in Gordian.* tabularios servos publicos appellat, ibi: *Non scribe, non servi publici, non censuales illis actibus interessent.* Quod etiam constat ex Livio proxime relato. Postea verò Arcadii, & Honorii constitutione sancitum est, ut nulli deinceps ad tabularii officium patere aditus, qui obnoxius esset servituti. Hi autem ita huic conditionerant additi, & mancipati, ut non possent ad aliam aspirare militiam, & dignitatem; quod patet ex *l. scripturas; C. qui potiores in pign. hab. & l. 3. §. 7. 8. C. Theod. de num. act.* His tamen adversari videtur Taciti locus *lib. annal. 14.* ubi de Balbo Prætorio filio orbo, & divite, cujus propinquus Valerius Fabianus subdit testamentum accitis Vicio Rufino, & Terentio Latino Equitibus Rom. & aliis minus illustribus, qui testamenti tabulas obsignarent. Taciti hæc sunt verba: *Igitur Fabianus tabulariis, quos memoravi, & aliis minus illustribus obsignat. Si itaque Vicius, & Terentium Equites & alios minus illustres tabularios nominat, non ergo veritate*

consonantem est, quod diximus cum Lucio, hujus fuisse servos, seu generis servilis. Facile dissolvitur difficultas; si à Corneliano textu mendum auferamus, & litteram genuinam legendam subdamus; namque postrema editio, præsertim à Lippo, & Vetrano recepta, ita habet: *Igitur Fabianus tabulariis, quos memoravi, &c.* Sicque patet Tacitum loquutum non de tabulariis publicis, sed de testibus testamentum obsignare solitis. Alii erant tabularii, qui civitatum, aut provinciarum chartas tractabant, ut constat ex *l. penult. C. de tabul. lib. 10. l. ult. §. hi quoque, ff. de muner. & honor. & qui publicas rationes tractant seu supputant, l. 1. l. missi, C. de exact. tribut. l. 2. C. de muner. & honor. l. 1. C. de immunit. nemini conced. l. 1. C. de censib.* Tabularii quoque sunt dicti, non solum qui publicas tabulas obsignabant, ut contractuum scriptores, *l. 2. C. de eunuchis, l. contractus 17. de fide instrum. novel. 7. & 73.* sed & qui in rebus privatorum adhibebantur, ut subscriberent, vel stipularentur, aut fide publica firmarent, ut passim apud Jurisperitos, & præsertim in *l. si quis decurio, C. de pactis, l. 1. & 2. C. de tabul. lib. 10.* De his tabulariis, seu tabellionibus in præfenti agitur, & statuitur, clericos in sacris ordinibus constitutos non debere hoc officium exercere; quod firmatur in Synodo Cabiloniensi *can. 44.* ubi presbyteris interhibetur, ne Cancelliariorum munus exerceant. Cujus prohibitionis rationem deducunt Abbas, Hostiensis & Boëtius Epon. in præfenti, ex conditione ipsius officii, & ejus ignobilitate. Sed malè, cum tabellionum officium tam apud Romanos, quam apud Græcos honestum esset, ut ait Cicero *3. in Verrem, act. 8.* ibi: *Scriptarum ordinem esse honestum, quod eorum hominum fide tabule publicæ, periculaque Magistratuum committantur.* Et Cassiodorus *lib. 12. epist. 21.* honorabile decus dixit tabellionum officium. Quoad Græcos in comperto est, fuisse scriptarum officium honorificum. Amilius Probus, seu ut alii malunt, Cornel. Nepos in *Emmete,* ibi: *Apud Romanos reverè sicut sunt, mercenarii scribæ existimantur: at apud Græcos è contrario nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco, fide, & industria cognita, quod nec esse omnium consiliorum eum esse participem.* Plura de his tabulariis, seu tabellionibus tradunt Covar. *pract. cap. 19. num. 4. P. Gregor. lib. 47. synag. cap. 41. num. 4.* Rosinus *lib. 7. antiquit. cap. 48.* Casaubon in *not. ad Capitol. in Opileo;* Bulengerus *lib. 6. de Imper. Roman. cap. 26.* Gaspar Barthius *lib. 50. advers. c. 1.* Amaya in *l. si quis 34. C. de Decur. Velascus de priv. pauper. 1. p. 9. 10.* Garzonius in *Theatro, tit. de notar. Langley lib. 7. semestr. cap. 14. Tiraq. de nobilit. cap. 30. n. 9.* Marcel. Do nat. in *elucid. ad Lruum, & Tacitum,* in locis suprà relatis. Hunnius ad *Treutl. volum. 1. disp. 8. §. 48.* Gibalinus de *negor. rom. 2. lib. 6. cap. 3. art. 10.* Ea ergo omisâ ratione dicendum est, in præfenti textu prohiberi clericis in sacris ordinibus constitutis tabellionatus officium exercere, quia videlicet seculari, & publicum munus est: unde instrumenta ab eis confecta, publica dicuntur in *novel. 44. & forensia in novel. 73.* Quare cum clericis, ut sæpe sæpiùs in hoc titulo repetitum est, non liceat secularibus negotiis se immiscere, ideo & tabellionatus munus obire illis prohibetur. Consonant lex *15. tit. 19. lib. 2. ordin. lex 10. tit. 3. lib. 1. Recopil. probant Azevedus, ibi.* Claudius Espenceus ad *D. Paulum lib. 2. digress. cap. 113.* Jacob Gothofr. in *l. 3. C. Theodof. de Decur. Amaya*

ubi supra, num. 23. qui ex Valenzuela, & aliis late probat, quod etsi prohibeantur clerici esse tabelliones, adhuc si officium exercuerint, instrumenta ab eis confecta mero jure valebunt. Alia ex ratione Decurionibus prohibetur illud officium exercere in l. 3. C. Theodos. de Decur. cujus pars extat in d. l. 34. C. de Decur. & ibi exponit Amaya. Possunt clerici etiam in sacris ordinibus constituti Notarii officium exercere in causis spi-

ritualibus, de quibus causis accipiendus est textus in cap. 2. ibi: *Notarii gestis officium, 32. dist. & ita fieri in diecesi Placentina testatur Azevedo in d. l. 10. & in Compottellana ex Concil. Compottel. Salmantica celebrato anno 1565. Similiter in causis fidei clerici non tantum admittuntur, verum & cogi possunt Notarii officium exercere, cap. ut officium, §. ad conscribenda, de heret. lib. 6. post Pennam & alios probat Acunna in cap. 2. 32. dist.*

C A P U T IX.

Idem in Concilio (a) Generali.

Sententiam sanguinis nullus dicat (b) clericus, aut (c) proferat, sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur, (d) intersit. Si quis autem hujus occasione statuti Ecclesie, vel Ecclesiasticis personis aliquod præsumpserit inferre dispendium, per cens. eccl. compeccatur: nec quisquam clericus literas dicat, aut scribat pro vindicta sanguinis destinandas: unde in Curiis Principum hæc sollicitudo non clericis, sed laicis committatur. Nullus quoque clericus (e) ruptariis, aut ballistariis, aut hujusmodi viris sanguinis præponatur, nec illam chirurgiæ partem Subdiaconus, Diaconus, aut Sacerdos exerceat, quæ vel ad ustionem, vel [f] incisionem inducit. Nec quisquam [g] purgationi aquæ ferventis, vel frigidæ, seu ferri candentis ritum cujuslibet benedictionis, aut consecrationis impendat, talvis nihilominus prohibitionibus de [h] monomachiis, five duellis antea promulgatis.

N O T A E.

(a) **G**enerali.] Lateranensi videlicet, celebrato sub Innocentio III. ubi cap. 18. refertur textus hic, & in quarta collectione, sub hostit. c. 2.

Sententiam sanguinis.] Hanc partem exposui supra in cap. 3.

(b) **N**ullus clericus.] His verbis generalibus usi sunt PP. ut nulla ambigendi occasio daretur, an Alexandri constitutio relata supra in d. cap. 3. protrahenda esset ad clericos in minoribus ordinibus constitutos.

(c) **D**icet, aut proferat.] Dicat sententiam qui tanquam iudex, consiliarius, vel assessor eam concipit; profert autem, qui eam pro tribunali, aut ubi jus dicitur, eam recitat, ut exponit Boëtius Epon. in presenti, n. 8.

(d) **A**ut intersit.] Auctoritative, videlicet executioni sententiæ quasi opem ferendo, cap. ex litteris, de excess. Prelat. cap. perniciosæ, de poenit. dist. 1. can. 33. Concil. Alstisod. non verò prohibentur clerici comitari ipsum reum ex pietate pro ipsius animæ salutē, ut probat Boëtius Epon. hic num. 10.

(e) **R**uptariis.] Rotarii legitur in ipso canone 18. Concilii Later. & apud Innoc. III. lib. 3. registr. 15. epist. 41. à rota, cujus nomine pars exercitus venit; unde Rotarii sunt milites ad eam cohortem, seu turmam spectantes, ut patet ex Niceta Choniata lib. ult. de Imperio Balduini, ibi: *Itaque partem exercitus, que militatus sue causâ sequi vellet (Rotam ipsi vocant) ablegarunt. potestate datâ urbes, que defecissent, suo arbitratu tractands. Ea cohors antegressa à nullo scelere, & à nullo piaculo abhorruit.* Guillelmo Neubrig. lib. 2. de rebus Angliæ, cap. 27. ibi: *Stipendiarios Brabantium copias, quos rotas*

vocant, accerserunt. Et lib. 5. cap. 15. Quippe Rex, qui stipendiariam militiam, quam rotas vocant, Dicebantur etiam ruptarii. Innoc. III. lib. 1. registr. 13. epist. 92. ibi: Ad expellendum quoque ruptarios, & Brabantios. Mathæus Paris. in Henrico II. ad annum 1174. pag. 128. ibi: Nunciatum est ei electam Regis filii sui militiam apud Dolens urbem à Brabantis & Ruptariis circumclusam. Et pag. 129. Sed priusquam veniret, hostium suorum maxima multitudo à suis ruptariis fuerat intrinsepta. Notarunt Joan. Vossius de vitis ferm. lib. 2. cap. 17. Paul. Idumay in not. ad Innoc. III. d. lib. 3. epist. 41.

(f) **I**ncisionem.] Per se videlicet; nam jubere possunt clerici, qui medicinæ artem exercent, incisionem facere, can. 8. Synod. Constantinop. ibi: *Quamobrem decrevit sancta Synodus, ut si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus castrare aliquem convictus fuerit, vel manu propria, vel suo jussu, is depositioni subjiciatur. Si sit autem laicus, segregetur, præterquam si morbus, qui alicui accidit, ad eum exsecandum, & castrandum coegerit, quem admodum enim Nicæna prima Synodi canon, eos qui morbo exsecati sunt, non punit, propter morbum; sic & nos nec sacerdotes, qui egrotos castrari mandant, condemnamus; nec laicos, qui propriis manibus ad castrationem ununtur, reprehendimus; hoc enim morbi esse medelam, non autem creaturæ insidias fieri, vel opificum injuriâ afficere, existimamus.* Probat Theophilus Raynaud. tom. 7. de relig. licentia, fol. 200. Quatenus tamen liceat clericis medicinam exercere, exposui in cap. ad auro, de etate & qualitate.

(g) **P**urgationi.] De qua late agemus, Deo lente, in tit. de purgat. vulgar.

(h) **M**onomachiis.] Ut dicemus in cap. unic. de cler. pug. in duell.

CAPUT FINALE.

Honorius III. *Venerabilibus fratribus M. Patriarchæ (a) Antiochen. & universis Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filiis cæteris Ecclesiarum Prelatis, in Patriarchatu Antiocheno constitutis.*

Super specula. *Et infra*: Sanè licèt fallax sit gratia cæterarum scientiarum, & vana etiã pulchritudo, cùm frumentum electorum, & vinum germinans virgines juxta Prophetam sit bonum super omnia, & sit pulchrum: quia tamen regulares quidam claustrale silentium, & legem Dominianimas convertentem, & sapientiam dantem parvulis, quam super aurum, & topazion amare debuerant, respicientes, abeunt post vestigia gregum, & illicitè se convertunt ad pedissequas amplectendas, quæ plausum desiderant populorum: contra hujusmodi præsumptores exeuntes ad audiendum leges, vel physicam, felicitatis memorix Alexander prædecessor noster olim instituit in Concilio Turon. ut nisi infra duorum mensium spatium ad claustra redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa, si patrociniū præstare voluerint, audiantur. Reversi autem in Choro & Capitulo, & mensa, & cæteris ultimi fratrum existant, & nisi fortè ex misericordia Sedis Apostolicæ, totius spem promotionis amittant. Verùm quia nonnulli ex talibus propter quorundam opiniones diversas excusationes aliquas assumebant: Nos volentes ut tales de cætero ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, districtè præcipiendo mandamus, quatenus tam à (b) Diocæsanis, & Capitulo ipsorum, quàm & à cæteris Episcopis, in quorum Diocæsis hujusmodi student, tales sub appell. obst. excommunicati, & prædictis pœnis obnoxii publicè nuntientur. (c) Quia verò Theologiæ studium cupimus ampliari, ut dilatato sui tentorii loco finiculos suos faciãt longiores, ut sit fides catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus resistere valeat ascendentes ex diverso: ad Archidiaconos, Decanos, (d) Plebanos, Præpositos, Cantores, & alios clericos (e) personatus habentes, nec non presbyteros, (nisi ab his intra spatium præscriptum destiterint:) hoc extendi volumus, & mandamus, appellatione postposita, firmiter observari.

NOTÆ.

(a) *Antiochen.*] Ita legitur in quinta compilatione, sub hoc tit. cap. unico, ex qua restituo præsentem inscriptionem. De Ecclesia Antiochena nonnulla notavi in cap. 1. de translac. Episc. Tria reperiuntur fragmenta in hoc Decretalium volumine compilata Honorii III. cum hoc principio: primum in præsentem relatum: secundum in cap. super specula, de magistr. tertium in cap. super specula, de privil. & ad eandem epistolam Decretalem spectare voluit Cironius in cap. super, de magistris.

(b) *Diocæsanis.*] Episcopis videlicet, in quorum Diocæsis monasteria ipsa sunt, aut ubi studio juris civilis operam dant. An verò hæc nunciatio Episcopis etiã in monachos exemptos concessa sit, disputat Boëtius Epon. in præsentem, n. 4. qui affirmativè resolvit.

(c) *Quia verò.*] Hæc verba non extant in dicta quinta compilatione; esse tamen nostri Honorii III. refert Bonifacius VIII. in cap. 1. hoc. tit. in 6. & in eis Pontifex studium sacræ Theologiæ

commendat, quia cùm per annum 1137. libræ Pandectarum juris civilis reperti fuerint à Pisanis in diratione civitatis Melfitanæ, quæ est in Apulia, adhucque hodie magna cum veneratione Florentiæ asserventur, & Lotharius Imperator statuisset, ut abrogato Longobardorum jure, civile observaretur, & publicè doceretur, cepit esse ejus professio apud omnes magna in æstimatione, ut referunt Balduinus in prolog. ad Instaura, §. cum verò. Posselinus in sua biblioth. cap. 17. Unde & è contrario negligi cepit studium sacræ Theologiæ cùm ferè omnes juris Cæsarei studium profiterentur, propter honorem; aut physicam propter opes: unde in proverbium abiit: *Dat Galenus opes, & Justinianus honores.* Unde Honorius III. agnoscens præstantiam studii sacræ Theologiæ, atque ejus necessitatem, ideo præsentem edidit constitutionem, ut ipse in præsentem fatetur, & docuit Barbosa voto 88. num. 24.

(d) *Plebanos.*] Id est parochos, ut exposui in cap. 1.

(e) *Personatus.*] Quid sit personatus, exposui in cap. ad aures, de rescriptis.

FINIS LIBRI III. DECRETALIUM.

CONZA
LEZ
30000
GV
4